

Num. 10.

Quid dicit de irrationabilibus? Respondeo. Ita argumentatur: si omnia irrationabilia legem sibi à Deo datam inviolabiliter observant, & voluntatem ejus indefinenter sequuntur: cur homo cui Deus multo majora contulit beneficia, legi, ac voluntati Dei non debet obtemperare.

Num. 3.

Num. 4.

Num. 1.

Catec. per totum.

Num. 2.

Num. 3.

Catec.

Num. 7.

Num. 9. Catec.

Ibidem.

Num. 6. 7.

12. Catec.

Num. 11.

Ibidem.

Quid Catechismus vult à Parochis explicari circa legem à Deo Hebræis datam? Resp. Duo potissimum, nempe majestatem legis, & bonam, quæ populo illi ob datam legem addita sunt.

Quomodo explicatur majestas legis? Resp. Ex quatuor causis illius.

Quomodo ab efficiente? Resp. Explicando quod à Deo, & Domino omnium, cujus infinitam vim, atque potentiam effugere nemo potest, data est.

Qua ratione ex materia? Resp. Explicando, quod lex res faciles, utiles, iucundas, nempe amari, & amare, & in quibus gloria Dei, & commodum hominum posita sunt, præcipit, atque proponit.

Quomodo ex fine? Resp. Explicando finem legis esse rem dulcissimam, & iucundissimam, nempe charitatem Dei, & proximi, seu gloriam Dei, & summam hominum felicitatem, atque salutem.

Quo pacto ex forma? Resp. Explicando modum, quo lex scripta à Deo data est.

Quid circa hunc modum Catechismus proponit? Resp. Primo electionem populi, cui danda erat lex. 2. Preparationem illius ad legem suscipiendam. 3. Locum, & tempus, in quibus data est lex. 4. Majestatem qua lex à Deo data est. 5. Curam ac providentiam particularem, quam Deus habuit populi, qui legem suam vel acceperat, vel accepturus erat.

Quid proponit de electione? Resp. Ait, Deus ex omnibus nationibus, quæ sub cælo erant, unam delegit, quæ ab Abraham ortum habuit, quam populum vocaret suum: & cui se cognoscendum, & colendum præberet. Elegit autem eam, non quod cæteras nationes iustitiam, aut numero vinceret: se quod ipsi Deo sic placuit, nempe ut gentem inopem, & abjectam à se electam augetet, & locupletaret:

ut sic ejus potentia ac bonitas, apud omnes notior, atque illustrior redderetur.

Quid explicat Catechismus de preparatione? Resp. Ait, *Ibidem* ut Deus præpararet populum ad legem suscipiendam, vocavit Abraham, ut esset pater populi Hebræi, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaan; cujus possessionem ei pollicitus Christus tamen voluit, ut & ipse, & posterij ejus amplius quadringentos annos vagi essent, antequam dictam terram obtinerent. Sed & hoc tempore Deus permisit, ut Hebræi in Ægypto servi essent, atque fame, ac labore nimium affligerentur. Contulit eis maximum beneficium liberans eos de domo servitutis, & de terra Ægypti, duxit in desertum curam gerens illorum. Demum triduo antequam ferretur lex, Deus iussit, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, ut ad diem tertium adessent. Deinde ad montem Sina adducti, in quo Deus per Moysen legem daturus erat, soli Moysi dictum est, ut montem ascenderet, populo vero talis ascensus prohibitus est.

Quid Catechismus explicat de loco, & tempore datæ legis? Respondeo. Ait, lex data est in deserto, & hoc quoad locum; & postquam populus de servitute Pharaonis liberatus fuit; per quod conditio temporis explicatur.

Quid explicat de majestate, qua lex à Deo data est? Resp. Ait Deus maxima cum majestate venit in montem Sina, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfusid, ac loqui cum Moysè cepit; eique legem dedit.

Quid dicit de providentia Dei erga populum Hebræum? Respondeo. Ait. Ille populus in sua peregrinatione transibat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed Deus nunquam illi injuriam fieri passus est, imò verò in Reges animadverit. Et priusquam in Ægyptum descenderet, virum præmisit, *id est*, Ioseph, cujus prudentia & illi, & Ægyptij fame liberarentur. In Ægypto verò ea illos benignitate complexus est, ut repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, tantum in modum augeterent, & cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissimè tractarentur, ducem

nem, nempe vel ut meditemur ea, quæ à verbo Dei sunt explicata vel ut illa addiscamus illud est magis exercitatorium: istud eorum qui minus sapiunt.

Ibidem.

Qua ratione exprimit modum, quo verbo Dei danda opera est? Multis verbis, & primò declarat intentionem talem habendam esse, cum verbo Dei opera datur, nempe occupandis in tali verbo, quia Dei voluntas in illo enuntiata, & explicata est, unalquisque autem debet maximè studere, ut voluntatem Dei cognoscat, & faciat. 2. At cum sanctitate, & diligentia operam dandam esse. 3. At, Assidue in hoc versandum. 4. At, tali modo verbo Dei incumbendum, qualis vel personæ cujusque, vel muneris, seu officio conveniat.

Ibidem.

Tertium caput quale est? Tale. Tunc divinum nomen veneramus, cum officii, & Religionis causa divinas laudes, celebramus, ac de omnibus rebus, tum prosperis, tum adversis Deo singulares gratias agimus.

Ibidem.

Quot actus ad hoc caput reducuntur? Respond. Tres Primus est, Dei laudes celebrare, veluti Orationem Dominicalem, Symbolum Apostolorum, Salutationem Angelicam, Coronam, rosarium, Litanias, Officium Beate Virginis, parvum vel magnum, & alia plurima ejusmodi recitare, ea intentione, ut Deo laudes persolvantur, sive hoc fiat ex voto, sive ex devotione. Secundus actus est: In rebus prosperis Deo gratias agere, à quo beneficia tunc accipiuntur. 3. Idem præstare in adversis, sicut fecit Iob qui in maxima afflictione dicebat, sit nomen Domini benedictum.

Ibidem.

Isti actus ad quam virtutem referri debent? Respondeo, Ad charitatem, atque Religionem, res enim bonæ sunt, tum diligende, tum laudande, & laus oris ex dilectione cordis sæpius originem habet. Laudare etiam, cum beneficia conferuntur, ex charitate erga benefactorem derivatur. Sed laudare Deum in adversis signum maximè dilectionis est.

Ibidem.

Quomodo explicantur actus quarti capituli? Respondeo, Sic, neque minus nomen Dei honoratur, si fideliter operam ejus imploramus, qua nos, aut à malis liberet, aut ad eadem fortiter perseveranda constantiam aut robur largiatur.

Ad quam virtutem illi actus referuntur? Respond. Ad spem.

Arg. ibid.

Qui actus continentur in quinto capite? Resp. Vota, & juramenta si recta ratione habita sint.

Num. 16.

Quare Deus per juramentum honoratur? R. Quia cum ad aliquam veritatem confirmandam Deum invocamus in testem, aperte confitemur, quod Deus à nobis ut infallibilis veritas invocatur: hæc autem res maximi est honoris.

2. 2. qu. 89.

Ad quam virtutem iste actus reduci debet? R. Ad religionem, ut infra dicitur.

Votum refertur ad eandem? Resp. Ita est. Vota enim ad Dei cultum sunt instituta.

*2. 2. qu. 89.**Ibidem.**quæst. 88.**Sess. 6. c. 16.*

Isti omnes actus sunt meritorij, & virtuosi si fiant ea intentione ut secundari præcepti observantia adimpleatur? R. Singuli tales esse possunt.

*De observantia præcepti negativa.**Cap. 1 V.*

Quomodo quis observabit præceptum negativum? R. Si loquendo, vel scribendo, vel legendo de Deo, & Sanctis, & rebus, sacris nihil omnino proferat, quod fidei, spei, & charitati, aut religioni contrarium sit.

*Ex supra-**dict.**4.*

Erit virtus, si quis sibi imponat silentium pro tempore, ne lingua in aliquod verbum incidat, quod Dei gloriam minnere possit? Resp. Erit.

Ibidem.

Si quis custodiat linguam, ne quid contra hoc præceptum dicat, erit-ne virtus? Resp. Erit. quibus modis peccatur contra hoc præceptum? Resp. Catec. ait sequentibus.

Primò, Peccato seu blasphemia in deum, vel Sanctos, & hoc gravissimum est.

Num. 29.

2. Perjurium, vel indebitum iuramentum, vel inobservantia debiti iuramenti.

Num. 20.

3. Inobservantia voti legitime facti absque rationabili causa.

Num. 3.

4. Assumere nomen dei, vel loqui de deo, & Sanctis sine reverentia, vel cum irreverentia.

Num. 27.

5. Negligere verbum dei, sacram Scripturam, lectionem illius, sacras Conciones.

3. De precepto affirmativo.
4. De negativo.
5. De cultu, & invocatione Sanctorum.
6. De cultu sanctorum Imaginum, ac Reliquiarum.
7. De premio ac pœna.

*Hic n. 4.**De exordio in Decalogum. Cap. 1.**Nu. 1. & 4.
Num. 1.*

Legiflatores in datione legis solent nec facere aliquod exordium, vel proœmium? Ref. Sæpe hoc fit. Quid est hoc proœmium, vel exordium? Ref. Illud, quod præmittitur dationi legis.

*Num. 4.
Num. 1.*

Quis est finis illius? Ref. Disponere animas subditorum ad promptius legem acceptandam.
Deus facit tale exordium? Ref. Fecit.

Ibidem.

Quodnam est? Ref. Illa verba: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti, & de domo servitutis.*
Quis est, qui loquitur in eo? Ref. Deus: Ait enim: *Ego sum Dominus Deus.*

Ibidem.

Quid in illo explicatur? Ref. Primò, maiestas Dei illis verbis: *Ego sum Dominus Deus tuus.* 1. Maximum beneficium hominibus collatum illis verbis: *Qui eduxi te de terra Egypti, & de domo servitutis.*

*Exod. c. 3.
Nu. 14. &
15.*

Quomodo Dei maiestas hic explicatur? Ref. Primò, illud verbum: *Ego sum:* declarat Deum esse in seipso æternum, & immortalem. cætera verò omnia per ipsum esse, & sine ipso non esse. 1. Illa vox, *Dominus*, ostendit dominium, quod habet in omnia, per quod iuste potest omnibus legē dare. 3. Illa vox, *Deus*, significat in ipso esse summam potentiam, sapientiam, & bonitatem, ideoque legem ab ipso latam esse magni faciendam, cum summa sapientia, ac bonitate, plena sit, habetque legiflatorem, qui possit, sua potentia conterere eos, qui suæ legi noluerint obedire. 2. Illud verbum: *Tuus*, explicat specialem erga homines Dei bonitatem, dominium, atque providentiam.

Nam. 1.

Ista possunt inducere homines, ut promptius legem accipiant, & à transgressione illius abstinere? Ref. Omnino, Maiestas enim legiflatoris legi magnam affert dignitatem, & subditos ad eam impellit observantiam.

Nam. 1.

Quomodo explicatur maximum beneficium homini-

bus collatum? Ref. Inter bona hominis, libertas maximum est, servitus verò summum malum existit: Hic autem Deus declarat, se hominem à servitute liberasse, & in libertatem constituisse: servus enim à servitute non nisi per libertatem liberatur.

Hoc beneficium nonne est particulare. Indætorum? Ref. Ait Catechismus? Et si Iudæis tantum videtur convenire Egyptiorum dominio liberatis, tamen si interiorem salutis universæ rationem spectamus, multo magis ad Christianos homines pertinere: qui non ex Egyptiaca servitute, sed à peccati regione, & à potestate tenebrarum à Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis suæ translati sunt. Pater enim indulgentissimus, per filium suum filios, qui erant dispersi, congregavit in unum, ut jam non ut servi, peccato, sed iustitiæ, serviamus illi in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Ibidem.

Expedi ut verba huius exordii in animis fidelium imprimantur? Ref. Ait Cat. Enitatur Patrochus, & quantum potest efficiat: ut fidelis populus dicta verba semper in animo habeat: sic enim intelligit quemnam habeant legiflatorem, quam potentem, quam beneficium, & ex vehementer, atque frequenti horum verborum admonitione eveniet ut ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & à peccatis abstinant. Sed hanc etiam illis affert utilitatem, ut omnibus tentationibus opponant tanquam clypeum illud Apostoli: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? jam non sumus nostri, sed Christi, qui nos suo sanguine sibi acquisivit, quomodo peccare poterimus in Dominum Deum nostrum, ipsumque iterum cruci affigere.

*Ibidem.**De primo precepto, eiusque de definitione, ac divisione.**Cap. 1.*

Quænam sunt verba primi præcepti? Ref. Ait Cat. ista. *Non habebis Deos alienos coram me.* Reliqua verò, quæ sequuntur, id est, *Non facies tibi sculptile, neque eum similitudinem qua est in aquis sub terris: Non adorabis ea, neque coles,* non sunt in celo, & quæ in terra deorsum, neque eorum, quæ sunt aliud præceptum: sed ad jam dictum pertinet, & quasi illius sunt explicatio.

*Num. 2.
& n. 16.*

Num. 6. Quod est nomen præcepti? Ref. dicitur primum præceptum.

Num. 3. Quare dicitur præceptum? Ref. Quia modo præceptivo datum est.

Num. 5. Cur dicitur primum? Ref. Ait Catec. Hoc præceptum est omnium primum, & maximum, non ordine tantum ipso, id est, quia ante alios numeretur, vel positus sit primo loco, sed ratione, dignitate, præstantia. Sicut enim deus tum magnitudine majestatis; tum multitudine beneficiorum super omnia, etiam Reges ac parentes, diligi debet, omnia vero alia propter deum sunt diligenda: ita præceptum de hac dilectione datum maximum, & omnium primum est judicandum.

Ex præc. 3. Num. 1. Quomodo potest definiri hoc præceptum? Ref. Sic, Est prima regula actuum cordis humani in Deum obligans ad sui observantiam.

Et n. 3. de Decal. Quare dicitur regula? Ref. quia regulat.

Ex præc. 3. nu. 1. supra de Decal. Quare prima? Ref. quia præcepta dei sunt regula prima actuum humanorum, ut dictum est.

Cur dicitur, actuum cordis humani erga deum? Ref. Quia dicti actus ab illo sunt regulati.

Propter quid dicitur obligans ad sui observantiam? Ref. Quia in hoc ratio præcepta est.

De causis primi præcepti.

Num. 2.

Num. 1. Quod efficiens hujus præcepti? Ref. deus, ut dictum est.

Ex præc. 3. Num. 1. quis finis? Ref. Impellere, dirigere, regulare cor hominis in deum.

Num. 3. quænam forma? Ref. Ratio, seu jus, directiva, præceptiva, obligativa.

Num. 3. de Decal. Num. 8. quis effectus? Respondeo. Obligatio ad sui observantiam.

quæ materia, Ref. Remota sunt omnes homines, seu corda omnium hominum. Minus remota sunt omnes actiones cordis humani erga deum. Proxima sunt omnes virtutes, & omnia vitia, quæ in actibus cordis humani erga deum valent reperiri.

Ex præc. 3. Num. 1. & hic nu. 3.

Potest probari quod primum præceptum datum sit cordi hominis? Respondeo. Potest tali ratione ex Catechismo. Primum, hoc præceptum ait Catechismus, maximum, & primum, est de Dei dilectione, & de fide, spe, & charitate: 2. est certissimum, quod Deus ante omnia attendit, & intuetur cor hominis: dilectio etiam, fides, spes, & charitas, tantum in corde hominis reperitur: ideo hoc præceptum cordi hominis datum erit. Tertio, certum est apud omnes, quod in primis tribus præceptis omnes actiones hominis in Deum sunt regulare, sive sint cordis, sive oris, sive exterioris. Sed quod secundum datum sit ori, verba ipsa aperitissime declarant, cum dicitur, *Non assumes nomen Dei tui in vanum*, quod tantum ore contingit: 3. etiam circa exteriora versatur: Sanctificatio enim Sabbati, & Festorum sit per externam cessationem ab operibus servilibus, & per externum cultum, vel jejuniis, vel Missæ, vel aliter datum ergo vel nullam præceptum datum est cordi hominis erga deum, quod omnino absurdum est, vel primum datum est illi.

Num. 61

Num. 5.

Præc. 4.

Nu. 3 & 4.

Præc. 2.

Num. 1.

Præc. 3.

Num. 1.

De divisione primi præcepti

Num. 3.

Primum præceptum debet dividi in affirmativum, & negativum? Ref. Ita ait Catechismus.

Num. 3.

Quare hoc? Respondeo. Quia necesse est, ut per ipsum tam virtutes præcipiantur, tum vitia prohibeantur.

Ibidem.

Quodnam est præceptum negativum? Ref. Ait Cat. hoc: *Non habebis Deos alienos coram me.*

Num. 2.

Quodnam affirmativum? Respondeo. Hoc, ait, *De verum Deum coles, alienis Diis cultum non adhibebis.*

Num. 3.

Nu. 3. & 3.

Ex quibus verbis negativis colligitur affirmativum? Respondeo. Ex illis duobus *alienos Deos, & coram me.*

Quomodo est hoc? Ref. Illud verbum: *Deos alienos* declarat, quod ipse sit verus, legitimus, & naturalis deus. Alij

Ibidem.

verò, qui Dij vocantur sunt falsi, illegitimi, & alieni à vera divinitate. Illa vera dictio: *Coram me*, significat nihil omnino debere cum Deo, quod atinet ad divinitatem, comparari.

Exprac. 7. Potest declarari exemplo? *Ref.* Potest tali, Deus in septimo præcepto dicit: *Non habes rem alienam*, in decimo: *Non concupiscas rem alienam*, & sensus est. Illa que tua sunt concupiscere, & habere licitum est; aliena autem nec habes, nec concupiscas. Sic in præsentia, cum dicit, *Non habes Deos alienos*, sensum habet: Me verum Deum habes, alienos Deos ne habes. Similiter si pater filio naturali dicat. Non habes alienam patrem coram me, sensus erit: Me verum, & naturalem patrem habes, quia à me genitus, & educatus es. Alienum autem patrem à quo nec genitus, nec educatus fuisti, ne habes coram me, *id est*, in injuriam & contemptum mei. Sic igitur Deus dicit. Ego creavi te, & à servitute peccati te liberavi; & magnum de te habeo providentiam, me igitur veram, & legitimum, & naturalem Deum, Dominum tuum agnosce, præter me autem nullam Deum, aut patrem tibi constituas: quia apud me solum totius mundi summum dominium repositum est.

De Præcepto affirmativo, ejusque explanatione.
Cap. 111.

Quid debet considerari de hoc præcepto? *Resp.* Duo, Primum præceptum, quod pertinet ad syndectismum. Illius observantia, quod spectat ad conscientiam, Quid de præcepto explicandum? *Resp.* Primum, Finis, 2. Effectus, 3. Materia, 4. Forma.

Decal. n. 70. n. 10. n. Quis est finis præcepti? *Ref.* Gloria Dei, & utilitas hominum.

3. De Dec. n. 10. n. 7. Quomodo est gloria dei? *Ref.* quia præcipit cultum, per quem deus glorificatur.

Prac. 3. n. 1. Quare continet hominum utilitatem? *Ref.* quia hominem destinari ad cultum dei, & hoc ab ipso meo, & per præceptum, summa dignitas & summum beneficium hominis est.

De Decal. Num. 3. Quis est effectus hujus præcepti? *Ref.* Obligare, impellere, dirigere cor hominis ad omnes actus, quibus deo debitus cultus redditus sit.

Quoniam

timere nimis creaturas, veluti Reges Dominos, ita ut hoc timore in Dei offensam inducantur.

Qui contrariantur Charitati? *Resp.* Omne peccatum, seu offensam Dei, qui enim offendit Deum, saltem mortaliter odit illum, & inimicus sit illi. Item accedia voluntaria. in dilectione Dei, & observantia legis ipsius.

qui Religioni? *Ref.* Idololatria, superfluitio, inobedientia, ingratitude, indevotio, seu accedia voluntaria in cultu Dei, & alia hujusmodi.

De observantia huius Præcepti.

Num. 2.

Hoc præceptum obligat ad sui observantiam? *Resp.* Omnino. Qualis est ejus obligatio? *Respondeo.* Semper, & ad semper.

Quare sic? *Resp.* Quia hæc & alia vitia, semper mala sunt & nemo potest bene uti illis, ideo semper à dictis abstinentiam.

Quis est observator hujus præcepti? *Ref.* Ille, qui abstinere se ab omni actu, qui quatuor virtutibus dictis contrarius sit.

Quis dicitur transgressor? *Resp.* Ille, qui in dictos actus se invicem incurrat.

Si quis tentetur de aliquo actu contrario alicui dictarum virtutum, & ille non consentiat, sed resistat ne hoc præceptum transgrediat, erit hujus præcepti observator? *Resp.* Observantiam legis non minus posita est fugiendis vitiis, quam in sectandis virtutibus, ideo talis actus erit observantia, & si homo sit in gratia, eum merito vitæ æternæ esse potest.

Ille qui veneratur Angelos, Beatos, illorum Imagines, ac Reliquias, est observator, an transgressor hujus præcepti, in quo jubetur, *Non habebit Deos alienos coram me?* *Respondeo.* De hoc factus in sequentibus capitibus est dicendum.

De cultu & invocatione Sanctorum.

Cap. V.

Qua differentia est inter cultum, seu venerationem & invocationem? *Resp.* Veneratione damus, nempe honorem, & cultum. Invocatione petimus, & reci-

X 2

Num. 3.
D. T. b. 2. 2.
q. 1. 35.

2. 2. q. 87.
q. c.

Sess. 6. c. 10.
1. 2. q. 33.

Ibidem.

Ibidem.
Catec. n. 7.

Ex Sess. 25.
Cap. 2.

primus, nempe patrocinium, & intercessionem apud Deum.

Num. 8.

Illia verba. *Me verum Deum coles*, prohibent ne cultum, & venerationem Sanctorum, & Angelorum? Resp. Non.

Ibidem.

Illia, quæ sequuntur, *Alienis Djs cultum non adhibebis*, prohibent illum? Resp. Non.

Ibidem.

quomodo est hoc? Ref. duplex est cultus, vel honoraliter debitus soli Deo, alter qui Angelis, atque Sanctis debitus est. Hoc præceptum jubet, ut primus cultus soli Deo & nulli alteri exhibitus sit, de secundo nullam facit prohibitionem.

1. 2. 94. 2. art. 2.

Arg. ibid.

Sess. 2. 5.

Cap. 2. 9.

Cate. n. 9.

Ibidem.

Cat. n. 8.

Concil. 6.

Cat. sch.

Ibidem.

quid est honor, seu cultus? Ref. Est testimonium virtutis excellentiæ, quæ in substantia sit rationali.

Vbi est maior excellentia, ibine requiritur major honor? Resp. Ita est.

quæ differentia est inter excellentiam Dei, & creaturatum? Ref. Infinita distantia est.

Angeli, & Beati, habent ne virtutis excellentiam? Ref. Habent, propterea à Deo apud ipsum, & supra omnes creaturas præmio vitæ æternæ sunt exaltati.

Huic excellentiæ debetur honor? Resp. debetur, non tamen ille, qui soli Deo debitus est, quia excellentia creaturarum, cum excellentia Dei non est comparanda.

Esset iniustitia si honor debitus excellentiæ Dei daretur excellentiæ Angelorum, vel Beatorum? Respondeo. Omnino, quia honor excederet excellentiam illorum, & Deo fieret iniuria. Ideo prohibetur hoc præcepto ne talis honor cuiquam creaturæ, ut creaturæ, est, exhibitus sit.

Num. 8.

Potest declarari, quod prohibitio secundi cultus in prohibitionem primi inclusa non sit? Respond. Catechismus ita declarat. Quis adeo demens est, ut si Rex prohibeat, ne quisquam se, tanquam sit Rex, gerat, aut regium habitum, seu insignia ferat: aut se regio cultu, atque honore affici pariat? continuo patet nolle Regem, ut suis Magistratibus, honos deferatur? Sic Deus cultum sibi debitum prohibet, ne cuiquam alteri tribuatur, honorem verò Angelis, & Beatis debitum illis tribui posse non solum non prohibet, sed etiam permittit, ac iubet.

In Apocalypsi nonne legitur Angelos recuisse, ne se homines venerarent? Ref. Ait Catechismus; Ita fecisse: quia sibi eum honorem haberi volebant qui soli Deo debetur.

Ibidem.

quomodo ergo in veteri Testamento quidam Angelos adorasse dicti sunt? Resp. Illud verbum: *Adoratio*, lato modo quiddam est pro cultu maioribus debito, unde etiam quidam dicuntur Reges adorasse, non debito pro eo, qui soli Deo debitus est.

De veneratione, & invocatione sanctorum Angelorum.

Num. 2.

Potestne probari, quod Angelis cultus, & invocatio rectè conveniat? Resp. Potest, tum autoritate, tum exemplo, tum ratione.

quomodo probatur autoritate? Ref. Primò scriptura docet in Angelis reperiri maximas excellentiæque prærogativas, veluti quod Deo assistant, illi ministrent; à Deo in ministerium mittantur, per illos gubernent homines, ab illis beneficia plurima hominibus conferantur, aliqui præsent regnis, item Ecclesiis, & civitatibus: multi sunt hominum custodes, aliæque hujusmodi multa Angelis à Scriptura tribuuntur, quæ cum dicant excellentiam virtutis, & dignitatis, item officium, & beneficium, & intercessionem pro hominibus, meritò ex Scriptura veneratio, & invocatio illorum concedenda est. Deinde sacrum Concilium Tridentinum ait. Patres unanimi consensu id docere, & à Conciliis generalibus, quod ita sit, esse decretum.

Catechif.

Num. 9. 6.

Num. 11.

Sess. 2. 5. 4. 2.

Quomodo exemplo? Ref. Primò. Iacob peti benedictionem sibi, & pueris suis ab Angelo, cum quo luctatus erat in nocte, 2. Docet Concilium, talem esse à primis Christianæ Religionis temporibus Catholice & Apostolice Ecclesiæ usum. Multa quoque exempla sanctorum virorum circa hoc habita sunt.

Num. 10.

quomodo ratione? Ref. Sic. Obiectum, seu causa honoris sunt. Primò excellentia virtutis, veluti excellens Poëta.

Secundò, Excellentia potestatis, veluti Reges. Tertiò, Excellentia beneficentiæ, veluti patres ac matres. Vbi hæc tria sunt honos illis debitus, est iuxta sapientum affectionem Sed hæc omnia in Angelis sunt, ut patet con-

fiderat, ergo honor illis, & veneratio debita est, Similiter: ubi aliqui sunt interuicij, seu intermedij inter Deum & homines, seu inter Reges & populos, ibi licita est invocatio, & recursus ad illos. Sed Angeli sunt tales, ut patet ex scriptura, ergo illorum invocatio licita est.

Num. 9.

Quid ait Catechismus, de dignitate Angelorum? Ref. Ait: ipsi sunt Ministri Dei, Deus illorum opera non modo ad Ecclesiam suam, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur. Eorum ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie liberamur. Ipsi maxime charitate nos diligunt. Regibus antecellunt. Provicis præfunt. Homines custodiunt: pro illis orant: preces, & lacrymas nostras offerunt Deo.

De cultu, & invocatione Beatorum. Num. 3.

Num. 11.

Idem de cultu, & invocatione Sanctorum dicendum est? Resp. Idem.

Ibidem.

Cap. 12.

Sis. 23, 5. 2.

Catech. quomodo hoc probat? Ref. Primò ait, ex diutis de cultu, & invocatione sanctorum Angelorum, idem de Beatis in Cælo regnantibus posse probari. 2. Ait auctoritate Concilij Nicæni, Gangrensis, ac Trid. confirmari. 3. Sanctorum Patrum unanimi consensu, quod etiam Conc. affirmat. 4. Antiquus usus, & consuetudo Ecclesie. 5. Ex sacra Scriptura sic. In sacris litteris multorum hominum ut Abraham, David, s. Petri, s. Pauli laudes, & præconia celebrantur, cur ergo homines ad imitationem scripturæ honorem illis non exhibebunt? & Si pro salute hominum preces ad Deum faciunt, si multa eorum merito, & gratia Deus in nos confert beneficia: cur colendi, & invocandi illos causam non habemus? 7. Si gaudium est in Cælo super uno peccatore penitentiam agente: cur eives cælestes, penitentes non adiuvabunt, & rogari à nobis peccatorum veniam non impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Catech. respondet ne objectionibus, quæ circa hoc fieri possent? R. Respondet.

Num. 2.

Si quis objiciat. Scriptura ait, soli Deo honor & gloria, quid respondet? Ref. Ait. eandem iubet honorare parentes, Reges, præpositos: &c. Ideo ibi scriptura de summo tantum honore sermonem habet.

Num. 11.

Si quis dicat: Qui dat honorem Sanctis minuit gloriam

quam formam? Ref. Illa, præceptiva, obligativa, directiva; quæ de lege dicta est.

Quænam materia? Ref. Remota omnes homines, seu corda omnium hominum, minus remota actiones omnes, quæ à corde hominis in Deum sunt elicicendæ. Proxima omnes virtutes, quibus cor hominis ad Dei cultum directum est.

Quæ sunt istæ virtutes? Ref. Cat. ait sunt tres, Fides, Spes, Charitas. D. Th. addit quartam quæ dicitur Religio: quæ licet ad tres dictas reducat, recte tamen ob faciliorem doctrinam, cum illis numerat non inerte est.

Quomodo illæ virtutes à primo præcepto sunt imperatæ? Ref. Præceptum est *Me verum Deum coles*. Ecce præcipit actum illum, qui dicitur cultus Dei. Hic autem cum per dictas virtutes exhibeatur, sequitur quod illæ omnes præceptæ sint.

De Fide, Spe, & Charitate. Num. 2.

Expedit habere doctrinam de his virtutibus? Ref. Verissimum est, nemo enim potest se exercere in illis, si eas ignoret.

Quid de illis tractandum? Ref. Quatuor causæ illarum sunt explicandæ.

Quis finis harum virtutum? Ref. Gloria Dei & summa hominum utilitas, id est vita illorum beata.

Quomodo est Dei gloria? Ref. Omnia attributa quæ in Deo sunt, ad hæc tria, Potentia, Sapientia, & Bonitas aliquo modo reduci possunt. Potentia Patri, Sapientia Filio, Bonitas Spiritui sancto tributa sunt. Fide colitur Sapientia, quia per fidem profitemur Deum esse primum Sapientie fontem: & ab ipso omnium creaturarum Sapientiam hauriri: Spe colitur Potentia, quia per illam profitemur, abique Dei auxilio nos nihil posse, & cum illo omnia posse, quod est Deum omnis potentie fontem consistere. Per charitatem colitur Dei bonitas: cum dilectio sit tantum boni, & charitate Deus diligatur super omnia, merito charitate profitemur, quod Deus sit summum bonum: igitur dant gloriam Deo.

Quæ ratione respiciens hominum utilitatem? Ref. pondero. In homine tria mala sunt, nempe ignorantia

Ex præc. 3.

Num. 1.

Et sic n. 4.

Num. 4.

D. Th. 2. 2.

q. 81 a. 1.

ad. 1.

Arenum.

Sess. 5. c. 2.

Ex sess. 6.

Cap. 7.

12. q. 6. 2.

Num. 4.

12. 7. 95. 7. 7.

78. 8. 7. 8.

D. T. Ibi.

in intellectu, infirmitas in natura, carne, sensu: malitia, in voluntate. Fides est veluti alveus, vel aquæ ductus per quem Sapientia Dei in intellectum, ad ejus expellendas ignorantia tenebras, destinatur. Spes est veluti alter alveus quo potentia Dei nostræ infirmitati communicator. Per charitatem verò divina bonitas in voluntate recipitur, qua ejus malitia sanata est. Hinc fit ut per tres dictas virtutes homo in Deum, ut in ultimum finem sit ordinatus. Tria enim ad quæcumque hominis operationem necessaria sunt, nempe scire, posse, velle. Fides dat scire Spes tribuit posse: Charitas velle: ideo hominis maximam continent utilitatem.

D. T. Ibi.

Quis est effectus harum virtutum? Resp. Ex dictis apparet, Fides communicat divinam sapientiam; tollit intellectus ignorantiam, facit scire quomodo homo in Deum ultimum finem tendat. Spes confert Dei potentiam, seu auxilium, dat posse, tollit infirmitatem naturæ. Charitas Dei dat bonitatem, facit velle, sanat voluntatis malitiam.

Ibidem.

Qui sunt actus harum virtutum? Resp. Actus fidei est credere. Deum, Deo, in Deum. Actus Spei, desiderare, sperare, petere: idemque divino inaii auxilio, atque potentia. Actus charitatis est diligere Deum super omnia, & proximum propter Deum.

*Ex Symb.**Apost. ex**Orat. Do-**minic. ex**Decal.**D. T. Ibi.*

Quænam sunt objectum harum virtutum? Resp. Objectum fidei sunt quatuor; primò ultimus finis deus. Secundo, Mediator, id est, dator mediatorum Christus. Tertio, Media data à Christo, nempe lex Dei, & Sacramenta, & oratio. quarto, bonus usus mediatorum. Hæc sunt objectum fidei, & in Symbolo Apostolorum sunt explicata Objectum Spei est auxilium, & potentia Dei, per quam homo ex una parte adjuvatur, ut bene utatur mediis à fide offensis: ex alia erigitur, ut ex tali bono usu speret æternæ vitæ retributionem. Objectum charitatis deus, & proximus.

Ibidem.

Quæ forma harum virtutum? Resp. Ratio illa regulans hominem ad ultimum suum finem deum per debita media obtinendum.

Ibidem.

Quod efficiens illarum? Resp. deus, à quo infusæ sunt, ideo etiam dicuntur infusæ.

Quare dicuntur Theologicæ? Resp. Quia habent pro objecto Deum, id est, sapientiam, potentiam, & bonitatem Dei.

Quare hic Catechismus non tractavit de illis? Resp. quia de fide dictum erat in Symbolo, De Spe, dicendum erat in Oratione pominicali. Hic verò de Charitate tractatur: quia finis legis charitas est.

De Religionis virtute. Num. 3.

Quid per Religionem hic est efficiendum? Resp. Non status Religiosorum, sed virtus quædam, quæ circa cultum Dei versatur.

12. qn. 81. art. 1.

Quare ita nominatur? Resp. Religio dicta est à relegendo, quia illa, quæ sunt divini cultus, frequenter in corde sunt revolvenda.

*Ibidem.**Ibidem.*

Quomodo definitur? Resp. Sic. Est virtus per quam homines Deo debitum cultum, & reverentiam exhibent.

Ibidem.

quis finis illius? Resp. Exhibere debitum cultum Deo, id est gloriam Dei.

Ibidem.

quis actus? Resp. Dirigere ad dictum cultum rectè exhibendum.

*Ibidem.**Ibidem.*

Quæ forma? Resp. Ratio directiva ad eundem cultum.

12. qn. 81.

Quæ materia? Resp. Cultus qui Deo debitus est.

82. & seq.

quibus actibus hic cultus determinatur? Resp. D. Thom. enumerat istos, ut magis principales: Devotionem, orationem, adorationem, sacrificium, oblationem, primitias, decimas, votum, juramentum, laudem, & alia hujusmodi, quæ ad dicta reduci possunt.

12. qn. 63.

quod efficiens illius? Resp. Partim derivatur, & impetratur à virtutibus Theologicis, partim etiam studio, & exercitatione acquiritur ab homine potest.

*De observantia hujus præcepti.**Num. 4.*

Hoc præceptum obligat ad sui observantiam? Resp. Obligat. sed quia est affirmativum non obligat ad semper, sed secundum rectam rationem pro loco, & tempore.

12. qn. 3. art. 1.

Populi sunt inducendi ad hanc observantiam? Resp. Omnino.

Cat. Dec. Num. 3.

qua ratione faciendum? Ref. Primò, propendendum est, cultus virtutum Theologicarum. 2. Cultus interior religionis ut devotio, &c. 3. Cultus Dei interior.

Quomodo proponendus actus fidei? Resp. Per Symb. Apoltol.

Actus Spei? Ref. Per Orationem Dominicalem;

Actus Charitatis? ref. Per observantiam divinæ legis, & sacram communionem.

Actus Religionis interiores, qui præcipè proponend? R. Devotio, oratio, humilitas, obedientia, & similia.

Qui actus exteriores? Ref. Missa, divina officia, observantia festorum, dierum, & jejuniorum, usus Sacramentorum, elemosyna, & alia ab Ecclesia instituta.

De præcepto negativo. Cap. IV.

Sess. 6. c. 20. **Q**uamnam de hoc præcepto consideranda sunt? R. Præceptum, & ejus observantia.

Cat. præf. 3. Num. 1. **Q**uamnam est materia hujus præcepti negativ? ref. Proxima sunt omnia vitia, quæ ad dictas, actiones sunt pertinentia.

Hic num. 7. Ibidem. **Q**uis est finis hujus præcepti? R. Impedire omnes injurias, & offensas cordis humani contra Deum, aut Sanctos, aut res divino cultui dicatas.

Num. 3. & 7. **Q**uis actus illius? R. Prohibere sub gravissima obligatione dicta vitia, & offensas.

Num. 7. **Q**uomodo possunt cognosci omnia vitia, quæ dicta sunt? resp. Considerando actus contrarios quatuor virtutibus iam explicatis.

Ibidem. **Q**uamnam actus contrariantur fidei? resp. Catechismus enumerat hos: Primò, Qui in hæresim labuatur; secundò, Qui non credunt ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit. Tertiò, qui somniis, auguriis, cæterisque superstitionibus, & vanissimis rebus fidem habent: quarto Ignorantia mysteriorum fidei, quæ in Symbolo explicata sunt.

Ibidem. **Q**ui actus contrariantur Spei? ref. Ait Catechis. primò, Desperatio de æterna sua salute, seu non confidere in Dei bonitate atque misericordia. 2. Nimia confidentia in divitiis, in corporis valetudine, ac viribus, demum in rebus mundanis, ac in seipso. Præsumptio etiam in divina misericordia, & abjectio timoris de divina justitia. Item

non ad unum tantum, sed ad omnia referri perspicuum est. Demum ex multis locis sacre Scripturæ habetur, quod observatio omnium mandatorum ad salutem necessaria sit.

Quid de hac appendice considerandum? Resp. Primò, cause illius. Secundò, fructus, quos ex illa homines consequi possint.

Quod efficiens illi? Ref. Deus, quod illi magnam committat auctoritatem.

Quæ forma? Ref. Illa majestas, auctoritas, firmitas, quæ data est.

Quis finis? Respondeo, Impellere homines ad observantiam legis, & cohibere illos à transgressione illius.

Quis effectus? Ref. Malis, & transgressoribus incutere timorem penæ, & divinæ justitiæ; Bonis, & observatoribus legis affert gaudium, & solamen ob spem retributionis, & divinæ misericordix.

Quamnam materia. Ref. Hæc continent tria. Primò, judicem legis. 2. Penam transgressionis. 3. Præmium observantix.

Quibus verbis explicatur Majestas Judicis? Respondeo illius: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis; Zelotes.*

Quomodo fit hæc explicatio? Ref. Primum verbum, *Ego sum*, significat Deum esse æternum, immortalem, immutabilem & habere esse in seipso. Illud, *Dominus*, ostendit summum Dei dominium in omnia, Illud, *Deus*, summam majestatem, divinitatem, sapientiam, &c. quæ Deo soli conveniunt. Illud, *Tuus*, particularem ad homines relationem Illud, *fortis*, maximam Dei potentiam in penis, ac præmio: Illud, *Zelotes*, explicat zelum Dei, ne ab hominibus contemnatur. Hæc autem duo ultima verba sunt veluti duo potentes aculei ad impellendos homines tam bonos, quam malos, ut legem Dei observent.

Quid per zelum Dei intelligi debet? Ref. Ait Cat. Non ullam animi perturbationem; sed divinum illum amorem & charitatem, quæ Deus ullam à se animam petitur impune fornicari, quotquot autem ab eo fornicantur pec-

Num. 25. Præf. ipsius

Num. 15. &c.

Num. 26. 27.

verba ipsa

Num. 27. & 28.

Num. 26. &c.

Num. 8.

die. Ideo ait. *Zelus Dei erit tranquillissima ejus sincerissimaque justitia*, qua anima falsis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur, & à Dei conjugio tanquam adultera removetur.

Ex quo oritur talis in Deo zelus? Resp. Ait Catech. Ex maxima Dei charitate qua primo diligit se, deinde nos propter seipsum.

Quomodo? Respondeo. Quia diligit se, iustum est ut sollicitus sit de gloria, & honore suo, & ne ab hominibus contemnatur. Quia vero summe diligit homines, nempe simili dilectione, qua sponsum diligit sponsum? Inquitur, quod sicut sponsum ex magna dilectione habet zelum ne sponsa alteri vito conjugatur, ita Deus eundem habere debet, ne anima cum aliis amatoribus fornicetur.

Ibidem.
Prac. 2.
Num. 1
Ibidem.
Et n. 19.

Quibus verbis in hac appendice pœna apposta est Ref. In illis, *visitans iniquitatem in filios usque in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.*

Num. 30.
Quid significat illud verbum, *visitans iniquitatem?* Resp. Diligentem, ut sic dicam, inquisitionem, processum & iudicium, qualiter fieri solet contra eos in visitatione, qui magni criminis rei sunt.

Num. 33.
Quid explicat illud verbum, *Eorum, qui oderunt me?* Resp. Omnes transgressores divinæ legis, si transgressio moralis sit.

Ibidem.
Ibidem.
Illi omnes dicuntur habere odio Deum? Resp. Ita est. Quoniam modo? Ref. Odium nihil aliud est, quàm vel- le malum, & offensam; cum ergo omnis transgressio gravis sit peccatum mortale, & omne tale peccatum sit gravis offensa, sequitur quod omnis transgressor legis, quia vult ipsam transgressionem, velit offensam Dei: hoc autem est odio habere illum.

Num. 40.
Et 31.
Quid significant illa verba: *Parvum in filios usque in tertiam & quartam generationem?* Resp. Gravitatem pœnæ: quæ etiam ad plures generationes extensa est.

Num. 31.
Hæc pœna ad omnes posteritas derivatur? Respon. Ait, Catech. Non semper ad omnes, ut patet de Iosua, qui non luit pœnas parentum, sed tamen eo mortuo pœnæ parentum ita posteris sunt infligæ, ut Deus ne filiis quidem Iosue pepercit.

qua ratione potest intelligi hæc pœnæ derivatio in fi-

Num. 31.
lios, cum Deus apud Ezechielem dicat, quod filius non portabit iniquitatem patris? Resp. De hoc ita ait Catechismus, ex lenientia Divi Gregorij, & communi consensu sanctorum Patrum. quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur. quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius delicto gravatur. Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat, cum vitis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, suam etiam malitiam adungere formidat, & iustum est, ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsentis etiam culpas parentis iniqui persolvere.

Catechismus hic loquitur, tantum de pœnis in præsentis vita collatis? Respon. De his clarè exprimitur, quia explicat peccata filiorum, qui ex imitatione peccatum perpetrantur, ob talem imitationem graviora reddi, poterit aliquo modo dici, quod peccata parentum in filios derivata quoad culpam, & à filiis per imitationem perpetrata aliquod pœnæ augmentum asserant in inferno, ideo Dives epulo nolebat fratres suos peccare, quia per illorum peccata pœna ipsius gravior reddebatur.

Catechismus tractat hic de pœna peccatorum, tum damni, tum sensus, quæ à Deo in inferno infligæ est? Respon. Non, quia de hoc in artic. 7. & 12. dictum ab illo fuit.

De præmio observantium legem Dei.

Num. 2.

Sess. 6. c. 8.
Quibus verbis Deus explicat præmium à Deo observantia legis datum? Illis: *Facies misericordiam in millia iis qui diligunt me, & custodiant mandata mea.* Quare dicit, *Facies misericordiam?* Resp. Ut intelligatur, sciendum est, quod Deus iustissime poterat cogere homines, ut sibi, absque ullo præmio, servirent: Dominus enim omnium est, & omnes in omnibus illi sunt debitores. Homo igitur nulla ratione potest apud Deum mereri, nisi ipse Deus sua misericordia dignetur bonis hominum operibus præmium polliceri, ut modò facti: Concilium igitur ait, ideo per bona opera hominès metiri vitam æter-

nam, quia à Deo per Iesum Christum fuit misericorditer promissa. Addit, homines non posse mereri nisi mediante merito Christi illis communicato: hæc autem communicatio misericordie est. Addit adhuc: Tanta est Dei erga homines bonitas, ut eorum velit esse meritum, quæ sunt ipsius dona; bene ergo dicitur faciens misericordiam.

Num. 32.

Quare dicitur *in milia*? Resp. Ut declaret Deum magis abundare in misericordia, quam in iustitia. Itaque enim tertius, & quarta generationi, misericordiam verò in milia impertit.

Num. 33.

Et 34.

Quare Deus ista duo coniungit *Qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea*? Resp. Quia Christus dixit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, dilectio enim Dei in observantia legis ipsius posita est: & hæc est prima ratio; quam alia sequitur ex Catechismo, & est, quod illa legis observantia, quæ non fit cum dilectione Dei, non est legis observantia, & præmium hic promissum non consequetur. Ideo ait Catec. Illa verba, *Et iis qui diligunt me*, sciendam legis modum, & rationem docent, necesse est enim eos qui legem Dei observant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad eius obedientiam abduci.

Num. 34.

Potest hoc clarius explicari? Respon. Theologi dicunt, Observantia legis alia est materialis, alia formalis. Materialis est, cum quis opera legis facit, sed non ea intentione, ut legem observet; vel sine gratia, ac charitate illa facit. Formalis erit, si dicta opera cum gratia, seu charitate, & cum intentione observandi legem efficiantur. Et sit exemplum supra allatum. Quidam diligunt filios, uxorem, parentes, &c. Sed non facit hoc, quia Deus præcipit, ideo talis in charitate non est: iste materialiter tantum, & non formaliter obedit Deo. Alius eadem facit, & est in charitate, sed non movetur ad hoc præstandum ex Dei amore, nempe ut illi obediat, sed ex humanitate, & instinctu naturæ; id facit: iste aliquam habet formalitatem observantiz sed non completam, Alius ex charitate, & cum dicta intentione talia præstat: iste dicitur formaliter observare: & hæc merces promissa est: quia Deus vult ista duo unita, qui diligunt me: quod charitatem requirit, & custodiunt mandata mea: quod denotat scientiã, & intentionem observandi mandata Dei. Et hoc plurimum expedit observare.

Catechismus

Dei? Resp. Ait, imò augetur, quia sic spes hominum in Deum augetur, & homines ad imitationem sanctorum, qui Deo altissimè servierunt, inducuntur.

Num. 11.

Si dicatur *Supervacaneum Est sanctorum patrocinium* quod Deus sine interprete precibus nostris occurrat? Resp. Ait cum D. Aug. Imò Deus multa non concedit sine mediatoris, ac deprecatoris opere, & officio. Veluti Abraham obtinuit pro Abimelech, Iob pro amicis, Moyses pro populo Hebræo, Chanana pro filia atque idem in aliis plurimis.

Ibidem.

Si dicatur, Adhibere Sanctos internuncios, & patronos & intercessores arguit inopiam, & imbecillitatem fidei nostræ ad Deum? Resp. Ait, Centurio à Christo singulari fidei præconio laudatus est, & tamen seniores ludæorum ad Salvatorem misit, ut laboranti pæro salutem impetrarent.

Num. 13.

Si dicatur, D. Paulus ait. Unus est mediator Christus, ergo alij mediatores non sunt adhibendi, quia sic gloria, & dignitas Christi mediatoris minueretur? Resp. Ait Idem sanctus Paulus, magno studio fratrum vivencium precibus commendari cupiebat, quod si orationes viatorum non minuebant gloriam Christi, multo minus deprecationes sanctorum: Amplius augetur gloria Christi, quia sancti in nomine, & per merita ipsius pro nobis intercedunt.

De cultu sanctorum Reliquiarum, & imaginum.

Cap. V I.

Sacrum Concilium quod docet de cultu, & veneratione sanctorum Reliquiarum? &c. Ita decrevit à Sancto quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora veneranda sunt.

Ses. 25. c. 2.

Afferit aliquam causam? Resp. Afferit plures: Primò est, quia dicta corpora fuerunt viva membra Christi, & templum Spiritus sancti. 2. Quia ad æternoam vitam suscitanda sunt, atque glorificanda. 3. Quia per ipsa multa beneficia à Deo hominibus præstantur.

Ibidem.

Damnat eos qui contrarium sentunt? Resp. Damnat his verbis: Affirmantes sanctorum Reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra Monumenta à fidelibus iustititer honorari, atque eorum opis

Ibidem.

impetrandi causa Sanctorum memorias frustra frequen-
tari, omnino damnatas esse, prout jam pridem damnavit,
& nunc etiam damnat Ecclesia.

Num. 15. Catech. addit aliquas rationes? *Re.* Probat hæc primò
ex scriptura, secundo ratione.

Ibidem. Quomodo ex scriptura? *Re.* 4. Reg. c. 13. Cadaver forte
illatum in sepulchrum Elisæi, cujus tacto corpore, subito
revixit, ergo per Reliquias Sanctorum deus mirabilia
operatur, ex quo sit ut veneratione digna sint.

Ibidem. Quomodo probat ratione? *Re.* Ita ait: ad sanctorum se-
pulehram miracula multa efficit deus, oculi, manus om-
niâque membra infirmata in pristinum statum restituun-
tur, mortui ad vitam revocantur, dæmones à corpori-
bus eiciuntur, Quod ergo deus ita exultat, cur homi-
nes eidem venerationem non exhibebunt; Amplius si
vestes, si sudaria, si umbra Sanctorum, priusquam è vita
migrarent, tesse scriptura, depulerunt morbos, virèque
restituerunt, quis negare audeat, Deum per sacros cine-
res, ossa, cæteraque Sanctorum Reliquias, eadem mira-
biliter efficere; Et si hoc, cur illis honos non est exhiben-
dus.

De cultu sanctarum Imaginum. Num. 4.

Ses. 25. c. 2. **S**acrum Concilium quid docet de Imaginibus? *Re.* Ita
decrevit. Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum
Sanctorum in Templis præsertim habendas, & re-
tinentas, eisque debitum honorem, & venerationem imper-
tientiendam. Non quod credatur inesse aliquas iis divinitas,
vel virtus propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit
aliquid petendum vel quod fiducia in imaginibus sit fig-
enda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem
suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibe-
tur, refertur ad prototypa, quæ representant, ita ut per
imagines, quas oculamus, & coram quibus caput aper-
imus, & procumbimus, Christum adoramus: & Sanctos,
quorum illæ similitudinem gerunt, veneramus. Id quod
Conciliarum, præsertim verò II. Nicenæ Synodi decretis
contra Imaginum oppugnatores est sancitum.

Ibidem. Quid in hoc decreto docet Concilium? *Re.* Duo, pri-
mò, Sanctis imaginibus cultum esse exhibendum. 2. Ex-
plicat modum, quo talis cultus bene, vel. male traditus

sit. Et Catec. Idem & eisdem verbis hic docet.

Vfus Imaginum potest esse bonus & malus? *Re.* Potest,
& malus in hoc primo præcepto prohibetur: bonus verò
proponitur ad virtutem.

Quibus verbis dicitur malus usus prohibitus est? *Re.* *Cat. nu. 17.*
Illis: *Non facies tibi sculpsile, neque omnem similitudi-*
nem, qua est in Cælo, & qua in terra deorsum, neque eo-
rum, qua sunt in aquis sub terra: non adorabis ea, neque
coles.

Ista verba prohibent omnino pingendi, fingendi, aut
sculpendi artem? *Re.* Non.

Quomodo ita esse per scripturam probatur? *Re.* Quia
ex scriptura apparet, quod Dei iussa simulachra, & Im-
gines effecti sint, veluti Cherubin, & serpentis zoci.

Quid ergo Deus prohibet? *Re.* Vetat, ne simulachra
fiant, ut illis cultus, & adoratio tribuatur. quod patet ex
illis verbis: *Non adorabis ea, neque coles.*

Quis est malus usus Imaginum? Respond. Ait Catec.
ex Concilio. Primò, si idola, & Imagines tanquam
deus colantur, aut credatur inesse in iis aliqua divini-
tas, vel virtus, propter quam sine colendæ, vel demum
si credatur quod more Gentium in illis spes hominum sit
collocanda. 2. Si quis conetur divinitatis formam aliquo
artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel
coloribus, aut figuris exprimi possit.

Quis imaginum bonus usus est? Respond. Ex Conci-
lio, & Catechismo habetur, bonum esse. Primò, si
Imagines fiant ad utriusque testamenti historiam expli-
candam, & cognoscendam, atque ad ejus memoriam re-
novandam. Secundo, si occasione Imaginum divinarum
rerum memoria, vel cognitione excitari ad colendum,
atque amandum ipsam Deum vehementius inflammemur.
Tercio, si Imaginibus Sanctorum honor exhibeatur, ut
eorum exemplo moniti ad eorum vitam ac mores nos ip-
sos conformemus.

Personæ sanctissimæ Trinitatis possunt quibusdam
signis exprimi? *Re.* Ait Catechismus, possunt, si illis
signis exprimantur, quibus in veteri, ac novo Testa-
mento apparuerunt.

Ibidem.

Cat. nu. 17.

&c.

Num. 16.

Num. 17

&c.

Num. 17.

Ibidem.

&c.

Num. 18.

& nu. 19.

Num. 24.

Num. 20.

Idem. Sub quibus signis hæc facta est apparitio? Respondi.
Num. 21. Ex Daniele habetur: quod antiquus dierum sedet in Throno, ante quem libri aperti erant. Et in novo Testamento Spiritus sanctus sub specie columbe, & lingua tanquam ignis apparuit: Christus verò, Beata Virgo, & omnes Sancti humani in natura vixerunt: Angelos etiam in humana specie pingere consuevit, quia sic hominibus sæpius apparuerunt.

Num. 20. Quid per antiquum dierum significatur? Respondeo. Alique proprietates, seu actiones, quæ Deo tribuuntur: veluti æternitas, & infinita sapientia, & iudicium de omnibus.

Num. 21. Quare Angeli in humana specie apparuerunt, atque pinguntur? Resp. Primo, Ut intelligant fideles quàm sunt propensi in humanum genus, & quàm parati ad ministeria Domini in homines exequenda.

Num. 22. Quare Spiritus sanctus in figura ignis, atque columbe describi solet? Resp. Per ignem declaratur Charitas, per Columbam fecunditas Charitatis.

Num. 23. Ad quem finem Imagines Christi, Beate Virginis, & Sanctorum, iuxta suam corporalem naturam pinguntur? Resp. Ob illos fines qui paulò ante dicti sunt.

Num. 24. Hæc de bono usu imaginum populis sunt explicanda? Resp. Ita Catec. faciendum ait.

De præmio. & pœna appositæ legi Dei.
Cap. VII.

Num. 25. Deus appositit præmium vel pœnam toti legi, & singulis ejus præceptis? Resp. Appositit.

Idem. Quibus verbis? Resp. Istis: *Eco SVM Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum qui cœverunt me: faciens misericordiam in millia is qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.*

Num. 25. Hæc verba quomodo atinent ad primum præceptum
& 26. Resp. Sunt appendix illius, idest, additio conjuncta illius ita tamen communis sit.

Idem. Quomodo probatur ad omnia præcepta pertinere? Respondeo. Primo ratione, quia justum erat, ut singuli præceptis præmium, & pœna apponercntur. 2. Auctoritate, quia illa ultima verba, custodiunt præcepta mea;

Catechismus hic ne tractat de præmio vite æternæ: Respondeo. Non, quia de illo in articulo duodecimo dictum est.

De fructibus qui ex hac appendice percipi possunt.
Num. 3.

Quinam fructus ex hac appendice percipi possunt? Res. Plurimi: & maximi.

Expedit ut populis à Parochis explicentur? Res. Omnino, & hoc in singulis præceptis.

Est eadem ratio, tum bonis, tum malis proponenda? Res. Ait Cat. non, sed diversa ratione.

Quomodo perfectis confert utilitatem? Res. Ait Catechismus perfectis, qui spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, hæc appendix instar est cujusdam lætissimi nunciij, & magnum argumentum propensæ in nos divinæ voluntatis. Agnoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis, ad sui cultum, & venerationem homines prope compellat. Agnoscunt immensam ejus in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaque opera ad divini nominis gloriam uti velit. Neque solum agnoscunt, sed magna in spe sunt, illum, cum quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint.

Quid ait de carnalibus? Res. Ait, at carnalibus, qui nondum spiritu servituti liberati sunt, magisque metu pœnarum, quàm amore virtutis abinent à peccatis, ejusque appendix sensus gravis, & acerbis est quomobrem sunt pii exhortationibus sabblevandi, & quòd expectat quasi manu ducendi.

Qui fructus vel effectus illorum verborum, *Deus fortis, & Zelotes*? Respondeo. Ait Catechismus: Illa duo verba: *fortis & Zelotes*, sunt veluti duo aculei, quibus homines, tam carnales, quàm spirituales, ad observandam legem incitentur: Cui enim certo periculum est, neum esse fortem, illud pavidi occurret. *Quo ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam*: ideo timore dei afficitur: Similiter si quis de sua infirmitate diffidat, quod diaboli tentationes valeat superare, consideran-

pei fortitudinem, cujus auxilium præsto hominibus est, in virtute confirmatus evadit: ideo ex tali verbo maximi fructus percipi possunt. Ex altero etiam, nempe *Zelotes*, duplex fructus percipi potest. Primus est, ut cognoscamus summam Dei erga nos charitatem, sicque ad illum summè diligendum maxime accendimur. Alter est, ut homines adeo cupidi divini cultus, atque honoris fiant, ut zelantes potius, quam amantes dici possint, illius exemplo qui dixit *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: imò verò Christum ipsum imitentur, cujus illud est, zelus domus tuæ comedit me.*

Sess. 6. c. 8.

Sacrum Concilium proponit aliquos fructus ex consideratione præmij, vel pœnæ provenientes: Ref. Proponit sequentes; primò, docet per gehennæ metum peccatores dolere de peccatis, abstinere ab illis, & confugere ad misericordiam dei. 2. declinat hæresim esse, affirmare, quòd malum sit propter gehennæ metum abstinere à peccatis, & moveri ad observandam divinam legem. 3. Explicat pœnas à deo comminatas producti in peccatoribus timorem divinæ justitiæ, quo ait, utiliter conentionitur. nocet per dictum timorem peccatores induci ad contritionem peccatorum, & ad propositum observandi divinam legem.

Ibidem.

Sess. 6. c. 6.

Ibidem.

Sess. 14.

Cap. 1.

Sess. 6. c. 16.

Sess. 6. c. 26.

Sess. 5. c. 8.

5. docet, homines utiliter, & virtuosè per considerationem præmij excitari ad multa opera bona exequenda. 6. docet licetè julis ex bonis corum operibus expectare, & sperare æternam retributionem. 7. Præcipit Parochis, & aliis curam animarum gerentibus, ut populis pœnam vitiorum, & præmij virtutum proponant.

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI,

In secundum Decalogi Præceptum.

Vanam est materia hujus Tractationis: Ref. Secundum Decalogi præceptum, & ejus observantia, atque inobservantia: Item appendix illius.

Quis finis? Resp. Finis immediatus est accommodare doctrinam vetam secundi præcepti, ut rectè, faciliter, & utiliter populis proponatur. Post hunc sequitur alius finis, nempe ut tali auxilio, Parochi rectius doceant, & populi utilius doceantur. hanc verò sequitur alius finis, ut populi de hoc præcepto instructi illius observantia semper incumbant.

Catech. in præfat. hic per istum.

Quis modus hujus Tractationis? Resp. Accommodatus sicut jam dicto.

Ibidem.

Quantam ratione, Respondeo. Summisz, & Theologi plures materias ad hoc præceptum reducunt veluti juramentum, votum, blasphemiam, similia: Catechismus verò, ut rectè dirigit Parochos, solum ea proponit quæ utilius populis explicant: & potissimum de juramento multa explicat, quia de hoc judicat expedire, ut à Parochis magna cum diligentia ejus doctrina distincta populis proposita sit.

Num. 1.

Catechismus in quorè capita dividit tractationem? Ref. In sequentia.

Primum ob quam causam datum sit secundum præceptum, & quare debeat explicari.

1. De secundo præcepto, ejusq; divisione, & explicatione.

3. De observantia, & inobservantia præcepti affirmativi.

4. De observantia præcepti negativi.

5. De juramento.

6. De bono & malo usu illius.

7. De voto, & de blasphemia.

8. Explicatur appendix secundi præcepti.

Quare datum sit secundum præceptum. Cap. 1.

Num. 1. Secundum præceptum potest ne dici inelutum in primo Respondeo. Ait Catechismus. In primo divinx legis præcepto, quo Deum pie, sanctèque colere jubemur, hoc quod secundo loco sequitur, necessario continetur. Nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria.

Ibidem. Quare ergo Deus dedit hoc præceptum? Res. Ait, Deus ut rei magnitudinem declararet, & exprimeret, quam graviter offendi & magnificè laudari verbis, & lingua possit, item quàm sit justum, non solum cor, sed etiam in divinis laudibus occupetur, hanc de suo ipsius divino, & sanctitatis plenissimo nomine honorando legem separatim ferre, idque nobis discretis, & perspicuis verbis præscribere voluit.

Num. 2. Quid Parochi ex hoc conicere possunt? Res. Ait. Nequaquam satis fore si hac de re generatim loquantur, sed circa hoc præceptum diutius commorandum, ita ut distinctè, & dilucidè, & accuratè sit explicatum.

Ibidem. Quare tanta diligentia necessaria est? Res. Ait. Quia contra hoc præceptum passim, & gravissimè blasphemia, & peritio ab hominibus peccatur.

Num. 3. Quibus verbis hoc asserte de blasphemia? Res. Illis. Neque verò nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, quia adeo errorum tenebris obæcati sint, ut quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur, neque enim lege semel lata detentur, quomodo Dei maiestatem quotidie imminuere, imo singulis pene horis ac momentis impudentissimè audeant.

Num. 2. Quibus verbis perjurandi crimen ostenditur? Res. Illis. Quis non videt, omnia iurciurando affirmari, omnia im-

precationibus, & execrationibus referta esse, usque adeo, ut nemo ferè, vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, cui non iurandi religionem interponat, neque sanctissimum nomen milles vel in re levissima, & inani temerè non usurpet. Quod scelus quam grave sit, Parochus, ut sæpius fideles admoniti sint, summa diligentia curare debet.

De secundo præcepto. Cap. 11.

Num. 3. Quid hoc præceptum post primum datum est? Res. Quia post præceptum datum cordi, rectè præceptum datum linguæ succedere debet.

quis finis illius? Res. Gloria Dei, & utilitas hominum.

Quomodo gloria Dei? Res. Quia datur præceptum de illa, nempe ut Deus ore laudetur.

Quare utilitas hominum? Res. quia observantia hujus præcepti magnum homini confert meritum, & utilitatem.

Quis actus, seu effectus hujus præcepti? Res. Impellere, & dirigere linguam hominis ad Deum summis laudibus celebrandum.

Quæ materia? Respon. Remota sunt omnes homines seu lingua omnium hominum in ordine ad Deum considerata. Minus remota est usus, vel abusus linguæ. Proxima sunt omnes virtutes, & vicia, quæ in lingua in ordine ad Deum considerantur.

De lingua & eius usu. Num. 2.

Num. 3. Expedit considerare de lingua? Res. expedit, quia declarare materiam hujus præcepti.

Lingua hominum habet aliquod privilegium à Deo super linguam animalium? Res. Habet privilegium locutionis, quod maximum beneficium est.

Quomodo potest hujus beneficii magnitudo considerari? Res. Observando, quibus commodis homines privarentur, si omnes veluti sint animalia, muti essent.

Vsus linguæ in quo positus est? Res. In locutione, seu prolatione verborum.

Quid est verbum? Res. Est vox explicativa eorum, quæ sunt in anima, sive conceptuum, sive passionum, sive affectionum.

Quis finis locutionis? Resp. Manifestare ea quæ in animo latent.

Ex cat. n. 1
Et s. ad.
prac. 3. Propter quid hæc manifestatio homini data est? Resp. Ob triplicem causam, prima est, ut cultus quem occultè cor exhibet Deo, per linguam publicè exhibeatur eidem; secunda, ut superiores, seniores, sapientiores, patientes, & illi qui curam aliorum habent, possent inferiores instruere, & docere, prout oportet. Tertia, ut per usum verborum inter homines commercium, & mutua officia haberi possent.

Num. 5. Auditus correspondente locutioni, & aures linguæ? Resp. Ita est.

Ibidem. Quis finis auditus? Res. Idem qui linguæ, nempe primò, per auditum posse audire divina officia, & laudes, quæ ab aliis Deo sunt data. 2. ut homo possit ab alio instrui, & doceri. 3. ut per auditum commercium cum loquentibus habeatur.

Ibidem. Scripturæ, & libri pertinent ad linguam & auditum? Resp. Ita est, qui scribit enim officio fungitur loquentis, legit locum tenet auditoris.

Prac. 2. n. 1.
Et prac. 3.
Num. 1. Sufficitne ut homo corde det cultum deo? Res. Cum homo totus sit Dei, totus etiam in cultu divino se debet occupare. Cum autem in homine partes seu facultates principales sint cor, lingua, & manus, seu corpus aut exterior homo, merito cor, tam linguam, tum exteriorem operationem in cultu Dei ex iustitia necesse occupari.

De virtutibus, & vitiis circa linguam in ordine ad Deum. Num. 3.

Num. 2. Et. **H**omo potestne bene, & malè uti linguæ, & auditu in ordine ad Deum? Resp. Ita est.

Ibid. n. 3. Egetne directio, ut bene, & non malè utatur? Resp. Omnino.

A quonam datur hæc directio? Respon. A 2. Decalogi præcepto.

Ibidem. Quomodo datur? Resp. Practicando virtutes quæ dirigunt bonum usum, & prohibendo vitia, in quibus malus linguæ usus erga Deum positus est.

Ex dist.
prac. 1. Quibus virtutibus præcipitur bonus linguæ usus? Res. Quatuor dictis in primo præcepto, nempe fide, spe charitate religione.

2. 3. quæ. 8. 1. Potest probari, quod ita sit? Res. Potest duplici ratione:

Prima est D. Aug. D. Th. Cat. & alij docent cultum Dei à virtutibus Theologicis, & à religione ordinari ideo D. *arr. 1. ad 1.*
num. 4.

Aug. ait, *Deus colitur fide, spe, charitate*, D. Th. ait, *his virtutibus homo dirigitur in Deum*. Cat. ait primum præceptum præcipit cultum Dei, & præcipit virtutes fidei, spei, & charitatis: ex quo omnino sequitur, quod in dictis virtutibus quas postea sequitur religio, cultus Dei completerè directus sit. Cum ergo lingua det cultum Deo, omnino per easdem virtutes talis cultus, & non per alias est dirigendus. Alia ratio est talis, locutio profert ad extra ea, quæ intus in corde latent: ergo cultus externus à lingua prolatus non erit aliud, quam cultus internus cordis, unde Deus cultum linguæ sine cultu cordis ab homine non acceptat: ergo cum sit idem cultus per easdem virtutes est dirigendus, nempe per quatuor modò dictas, à quibus cultus cordis constitutus est.

Quænam erunt vitia, in quibus linguæ cõtra Deum abusus positus est. Resp. Vitia, quæ quatuor virtutibus dictis contraria sunt: semper enim vitium virtuti contrarium est.

Quomodo hoc est? Res. Si quis loquatur, audiat, legat de Deo, vel laudet illum, secundum quod à virtutibus dictis præscriptum est, locutio illa cum virtute erit: si quod proferat contra aliquam illarum, ut sit in blasphemia, & perjurio, & aliis, tunc vitiosa locutio dicenda est.

De præcepto affirmativo & negativo. Num. 4.

Secundum præceptum dividitur in affirmativum, & negativum? Res. Omnino ratione jam dicta.

Quodnam est negativum? Res. Hoc. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*, cui apposta est appendix, quæ in fine dicitur.

Quem sensum habet hoc præceptum? Res. ait Catech. tallem. Nemo divinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neque per ipsum aut falso, aut frustra, aut temerè iuret.

Quod est affirmativum? Res. Ait hoc. *Nomen Dei est honorandum, ac per illud sanctè durandum.*

Quænam materia, & finis affirmativi? Resp. Virtutes jam dictæ sunt materia finis verò est per illas regulare bonum, usum linguæ in ordine ad Deum.

Quæ materia & finis negativivi? Res. Vitia contraria dictis virtutibus materia sunt: finis est per prohibitionem illo-

rum omnino de medio tollere. malum linguæ usum in ordine ad Deum.

Num. 4. Quid per nomen Dei hoc loco intelligendum est? *resp.* Ait Catech. Non debent intelligi literæ seu syllabæ: aut nudum ipsum verbum, sed illud quod ab ipso verbo, & nomine significatum est, nempe sempiternam unius ac trini auminis majestatem, atque divinitatem.

Ibidem. Cum Deo multa imposita sint nomina, veluti Dei, Domini, Omnipotentis, & similia, quare hic de uno in singulari, quasi de uno tantum, præceptum datum est? *resp.* Car. ait De omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendum est præceptum, quia partem, eandemque venerationem habent omnia.

De Orat. Dominic. petit. 1. Prima petitio Orationis Dominiæ concordat cum hoc præcepto? *resp.* Concordat, & differt. Quia enim in utroque de sanctificatione divini nominis agitur convenienter: sed differentia est.

Explicatio unius adjuvat explicationem alterius? *resp.* *pond.* Ita est.

De observantia præcepti affirmativi. Cap. III.

Num. 4. **E**Xpedi, ut omnes fideles intelligant, quomodo divino nomini debent honor lingua adhibeatur? *resp.* Ait. Car. Rem utilissimam, & per necessariam ad salutem qualis est hæc fideles ignorare nulla ratione fas est.

Num. 5. Estne multiplex ratio laudandi divinum nomen? *resp.* Est.

Ibidem. Hæc multiplicitas potest ad aliqua capita reduci? *resp.* Ait. Catech. In his quinque capitibus, quæ modo proposita fuerunt, vis, & pondus videtur esse omnium, in quibus ratio divinæ laudis continetur.

Ibidem. Quodnam est primum caput divinæ laudis? *resp.* Ait, primum, laudatur Deus, cum in omnium conspectu, Deum ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ autorem, quem admodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

Ad quam virtutem pertinet hoc caput? *resp.* Ad fidem, confessio enim actus fidei est.

Ibidem. Illi qui docent alios legendo, scribendo, concionando, instruendo veritates Evangelii, & ea quæ pertinent ad

Deum explicando laudant illum in primo capite? Ita est, *ibidem.* Ideo Catech. ait prædicamus.

Illi, qui cum aliis, & coram aliis loquuntur de Deo, laudant illum? *Resp.* Laudant. *ibidem.*

Idem est de illis qui inter hæreticos, & infideles, vel malos Christianos palam, & fidenter se esse Christianos Catholicos, & divinæ legis observatores declarant? *Respond.* Ideo. *ibidem.*

Cur ait in omnium conspectu? *Respond.* Ut declaret, primum finem locutionis esse, ut cultus interior cordis occultus in conspectu omnium, tum hominum, tum Angelorum, tum aliarum creaturarum publicus mediante lingua efficiatur. *ibidem.*

Cur ait, Sicut cognoscimus, ita prædicamus? *Respond.* Ut ostendat finem divinæ laudis, quæ Deo per os datur, esse, ut conceptus cultus in corde occultus, publicè per os Deo exhibeatur, quod est dicere officium linguæ esse ea, quæ in corde latent, aliis quoque manifestare. *Num. 5.*

Quod est secundum caput? *Resp.* Hoc, ait Car. Cum verbo Dei, quo ejus voluntas enunciat, sanctè, & diligenter operam damus: in ejus meditatione assidue versamur, studiosè illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujusque personæ, aut muneris aptum, & contentaneum est.

Ad quam virtutem pertinet hoc caput? *Respond.* Ad fidem. *ibidem.*

Quomodo differt ad primo? *Resp.* Primum dicit actum fidei per locutionem, hoc autem dicit actum fidei per auditum, &lectionem, *fides enim est ex auditu: Auditis autem per verbum Dei.*

De quonam verbo Dei est sermo? *Resp.* De scripto, & non scripto, ideo ait legendo, & audiendo. *Num. 5.*

Possunt explicari verba Catechismi? *Resp.* Possunt sic: primum ponit actum virtutis generalem. 2. Dividit in actus particulares. 3. Declarat modum elicendi dictum actum.

Quis est actus generalis? *Respond.* Ait dare operam verbo Dei. *ibidem.*

Quomodo subdividit hunc actum? *Resp.* Sic, primum ait, dare operam verbo Dei fit dupliciter, uno modo legendo, alio audiendo: Audite autem, & legere fit ob duplicem fi-

- Num. 12.* Moysen excitavit, qui eos de manu potenti educeret. Cum hoc igitur populo Deus ita conjunctus, & conglutinatorus est, eumque adeo amavit, ut cum esset Dominus cæli, & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum.
- Num. 11.* Hæc Historia populi Hebræi, & modi quo lex illi data est, continet aliqua mysteria ad populorum ædificationem? Resp. ait Car. Mysteriorum plena est: quorum explicatio populos ad observantiam divinæ legis maxime excitabit.
- Num. 12.* Quæ sunt ista mysteria? Respond. Ait Catechismus, Primo Deus elegit gentem ingratam, & exiguam, ut per multiplicationem, & exaltationem illius effectus suæ legis, ac providentiæ manifestaret. Secundò, permisit Hebræos diu peregrinari, durissimæque servitute præmi, atque divexari, ut ostenderet Deum posse populum sibi dilectum in quacumque; etiam maxima tribulatione adjuvare.
- Num. 13.* Similiter ut doceret amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; atque in Dei familiaritatem facilius recipi eos, qui nihil omnino cum mundo commune habent. 3. Data est lex in deserto, & in monte Sina, ut significaretur, in solitudine, & asperitate vivendi homines à Deo majora beneficia obtinere. 4. Data est lex postquam populus de Ægypto liberatus est, ut significaret Deus per beneficiorum recenter acceptorum memoriam homines debere induci, ut legem Dei vel accipiant, vel acceptam observent. 5. Voluit Deus, ut vestes lavarent, uxores non tangerent, in radice montis permanerent, ut sic declararet casto humilique animo legem Dei esse accipiendam, atque observandam. 6. Tanta maiestate, atque terrore legem dedit, ut quanta res lex Dei esset, quantaque maiestas, ac potentia Dei illam dantis manifestaret. 7. Deus paternam curam, benevolentiam, providentiam erga populum Hebræum habuit, ut ostenderet se taliter fore affectum erga eos qui legem suam observarent. 8. Eundem populum multiplicavit, magnificavit, admirabiles toti mundo exhibuit, ut declararet per legem Dei populos fieri sapientes, gloriosos, felices, simulque ad æmulationem omnes homines, nationes, populos provocaret qui respecta Israëlitiæ populi gloria, atque felicitate ad
- Num. 11.*
Num. 12. &
n. 5.

veri Dei cultum, & observantiam legis ipsius converterentur. Hæc & alia mysteria in hac sacra Historia inclusa sunt. Et hæc de Decalogo in genere.

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI,

In primum Decalogi Præceptum.

UOMODO continuatur hæc Tractatio cum superiori? Respond. In superiori tractatam est de Decalogo in generali, nunc de singulis præceptis dicendum est, & initium habendum à primo.

Quænam materia hujus tractationis? Res. Primum præceptum.

Quæ forma? Res. Modus tractandi Pastoribus animarum accommodatus.

Quod efficiens? Res. Catechismus, justis & Decreto superiorum.

Quis finis? Res. Dirigere Parochos, & alios ad rectam hujus præcepti explicationem.

In quot partes dividenda est hæc tractatio? Res. In tres principales, in septem autem minus principales, quæ capita appellantur.

Quæ sunt principales? Res. Prima est exordium, vel quasi proœmium, 2. est primum præceptum, 3. Præmium, & pœna apposita toti legi.

In quot capita tota tractatio est dividenda? Res. In septem sequentia.

Primum erit, de Exordio.

1. De nomine, definitione, causis, & divisione primi præcepti.

Ibidem.

6. Summa injuria verbo Dei fit, si sacra Scriptura à recta & germana ejus sententia ad impiorum dogmata, & hæreses flectatur. Item si libros talia præstantes legat.

Ibidem.

7. Fœdis, & inhonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cum ejus verba, & sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad prophana quæque nefarii homines conqueunt, ad scurrilia, scilicet, fabulosa, vana, & adulationes, detractiones, fortes, libellos famosos, & si quæ alia sunt id genus. In quod peccatum sacra Trid. synodus animadverti jubet.

Nam. 28.

8. Qui debitum honorem Deo negant, & aliquo modo illam contemnunt, qui in suis calamitatibus suis fidium ejus non invocant.

9. Qui Potest impedire, ne nomini Dei injuria infetatur, & non curat impedire.

10. Qui curam gerit aliorum, & negligit docere illos de cultu linguæ debito Deo, vel non curat corrigere illos, cum sciat de Deo non reverenter, aut irreverenter loqui.

Hæc, & alia hujusmodi ad inobservantiam præcepti negativi sunt pertinentia.

De juramento. Cap. V.

Quid de juramento considerandum? Respond. Primum, de ipso juramento. Secundo de ejus usu, & abusu. De juramento autem considerata est definitio, & causæ illius.

Nam. 8.

Quænam est definitio juramenti? Res. Ait Cat. Iurare nihil aliud est, nisi Deum testari, id est adducere in testem quæcumque id verborum forma, & conceptione fiat, vulgata definitio est hæc: *Juramentum est invocatio Dei in testem*; & idem facit.

Nam. 10.

Quænam est juramenti materia? Res. Possunt esse hæc quatuor: Affirmatio, negatio, promissio, & comminatio, hæc enim sunt materia proxima, & vera: Remota autem sunt res de quibus affirmatur, vel negatur, vel fit promissio aut comminatio, & hoc est notandum.

Quare notandum? Res. Quia innumerabiles non solum de populo, sed etiam de Clero graviter errant, ex ignorantia hujus distinctionis.

Quomodo errant? Respondeo. Graviter, & lenitatem materiae non rectè attendentes, ideo perit

rium in materia levi, & sine damno asserentes esse veniale.

Nonne qui falsò jurat in materia levi venialiter peccat? Res. Loquendo de materia remota potest esse levis. Proxima verò hanc materiam levitatem non habet.

Quomodo est hoc? Respon. Sit exemplum, unus jurat sic. Per Deum, Cælum non est. Alius sic, per Deum formica hic non est. Materia remota sunt: Cælum & formica, & hæc formica respectu Cæli materia modica est. Materia proxima est utriusque negatio, & hæc ita est negatio in uno sicut in alio: ideo negatio de formica non est minus falsa, quàm negatio de cælo. Et quia Deus non invocatur in testem de formica, sed de affirmatione, vel negatione illius, ideo licet formica sit minor Cælo, affirmatio tamen de illa tanta res est, quanta affirmatio de Cælo.

Quomodo declaratur, quod dicta affirmatio, & materia juramenti sit? Res. Ex hoc, quia qui jurat de formica, adducit Deum in testem, quod vera sit sua negatio de formica; Illud autem est vera materia juramenti, de quo Deus adducitur testis.

Quod est efficiens juramenti? Res. Homo mediante lingua.

Quis effectus juramenti? Res. Facere fidem ejus quod dicitur, vel proponitur, qui enim jurat præterdit se dictorum facere fidem. Alius effectus est obligare se.

Quis est finis juramenti? Res. Ait Catech. Insurandum eo tendit, atque id omnino spectat, ut hominum iustitiam, & innocentiam probet, fidemque litibus, & controvertijs imponat.

Quomodo est finis probare iustitiam, & innocentiam hominis? Res. Sic: Cum quis non credit his quæ ab alio dicta sunt: si dicens, iuramento confirmat dicta, tunc iurans habet pro fine probare suam iustitiam; quod fiet, si probet verum esse quod dicit. hoc autem iuramento facit, ideo hoc erit finis illius.

Quomodo est finis iuramenti licitæ terminatio? Res. Sic. Cum duo discrepant in dicto & de veritate alicuius rei contendunt: tunc si unus iuret, & tali iuramento persuadet, vel fidem asserit, quod veritatis est sicut ipse di-

*Nam. 2.
Et.
Nam. 7.**Nam. 17.**Ibidem.
Et.
Nam. 4.**Ibidem.*

cit, tunc litis terminata erit, qua utrique in eadem veritate conveniunt.

Num. 8. Quenam est forma juramenti? *Resp.* Illa invocatio Dei in testem.

Num. 8. Quomodo fit invocatio? *Resp.* Catechismus ait, Modò invocetur Deus in testem, non refert quibus verbis id fiat, Dicere enim: Testis est mihi Deus, vel per Deum, vel ad fidem Dei, idem sunt. Secundo, si quis etiam iuret, per sacra Dei Evangelia, per Crucem, per Sanctorum Reliquias, & nomen, & cetera id generis iuramentum erit, non quia tales res vim habeant testandi infallibilem veritatem, sed quia in illis divinæ majestatis splendor elucet, ideo iurare per dicta, idem quod per Deum iurare esse videtur. Tertiò Deus invocatur in testem per modum execrationis, quale est illud sancti Pauli, *Ego testem Deum invoco in animam meam.* Hoc enim modo, qui iurat, subdit se divinæ ultioni, si falsum dicit.

Num. 9. Si quis iuret per fidem in veritate. Per vitam aut nobilitatem meam, erit iuramentum? *Resp.* Non, nisi iurans intendat de fide, & veritate Dei: Qui enim invocat in testem fidem humanam non iurat, quia Deus sic testis non adhibetur.

Arg. n. 8. 9. Omnes dicti modi habent ne vim iurandi? *Resp.* Ait Catechismus, Neque propterea negamus nonnullas ex his formulis ita accipi posse quasi iurandi vim non habeant.

Num. 9. De divisione iuramenti. *Num. 2.* Quotuplex est iuramentum? *Resp.* Duplex, assertorium & promissorium, seu comminatorium.

Num. 10. Quale est assertorium? *Resp.* Dum de re presenti aut præterita affirmatur vel negatur.

Ibidem. Quale promissorium, & comminatorium? *Resp.* Illud quod futurum tempus spectat, nempe cum in futurum aliquid pollicemur, vel comminamur.

Ibidem. In quo conveniunt hæc iuramenta? *Resp.* In fine, & forma, & efficiente, omnia enim intendunt facere fidem & confirmare, sermonem, & eodem modo fiunt, nempe Deum in testem invocando.

Ex n. 7. 80. Quomodo ergo differunt? *Resp.* Ex parte materiæ, hæc enim in assertorio sunt negatio vel affirmatio. In promiss-

ficio promissio, comminatorio comminatio.

De usu iuramenti. Cap. VI.

Hic nu. 2. 67. 68. **V**Sus juramenti potest esse bonus, & malus? *Resp.* Potest, & si est bonus dicitur iuramentum, si malus, & contra veritatem dici solet Perjurium.

Quid considerandum de usu juramenti? *Resp.* Tria, primò de usu in communi considerando causas illius; secundò de bono usu, tertiò de malo usufilius.

Quenam est materia usus juramenti? *Resp.* Ipsum iuramentum, est enim illud, quo quis utitur.

Quodnam efficiens? *Resp.* Illi, qui jurant, ipsi enim iuramento utuntur.

Quinam utuntur iuramento? *Resp.* Ait Catech. homines communiter: secundò Apostolus; tertiò Angeli: quarto ipsemet Deus illo usi sunt.

A quo fuit introductum iuramentum? *Resp.* Ab hominibus. Quid induxit illos ad hoc? *Resp.* Necessitas probandi, quod dicebatur.

Et unde hæc necessitas? *Resp.* Quia unus homo alteri dicenti non credebatur.

Quare hoc? *Resp.* Ait Cat. cum D. Chrystostomo, qui mundas plenus erat perfidia, malitia, & iniquitate nemo facile ad credendum adducebatur.

Iuramentum dat remedium ad hoc? *Resp.* Dat, quia ubi perfidia hominis non suadet, veritas incommutabilis Dei suadere valet.

Patris iuramentum est exhibendum? *Resp.* Non ante decimum quartum annum, quia ad illud utendum apti non sunt.

Qui finis usus juramenti? *Resp.* Idem qui juramenti, sicut enim finis calami, & usus illius idem est ita & de iuramento.

Finis dicti usus est confirmare, probare, persuadere, quod dicitur? *Resp.* Est effectus: sed etiam finis rectè dicitur.

Quis propriè finis erit? *Resp.* Alius est finis bonis? Alius mali usus.

Quis finis boni? *Resp.* Necessitas, vel virtuosa utilitas probationis.

Quomodo necessitas? *Resp.* Si necessarium sit fidem

Hic nu. 2. 67. 68.

Ibidem.

Num. 15.

Num. 7.

Num. 7.

Num. 7.

Ibidem.

Num. 7. n. 16.

Num. 11.

Num. 6. 7. 1. 16.

Ibidem.

Num. 6. 7. 1. 16.

Num. 16. 68.

Num. 13. 18. 19.

facere de aliqua re, & hæc fides sine juramento fieri non potest, tunc usus juramenti necessitatem finem habebit.

Arg. num.
13. 15. 18.
19.
Qua ratione virtuosa, utilitas? Respondeo. Si secundum virtutem sit, & valde utile, ut quis de aliqua re persuasum deatur, & hoc sine juramento recte fieri non potest, tunc si quis juret, talis juramenti usus pro fine habebit virtuosam utilitatem.

Quis finis mali usus? Res. Vitiosa voluptas, vel utilitas. Quomodo voluptas? Res. Quia delectatur vanè in tali usu juramenti.

Num. 2.
Ibidem.
Quo pacto utilitas? Respond. Quia vult acquirere aliquod bonum, vel fugere aliquod malum, vel damnum per malum usum juramenti, ut in emptoribus, & venditoribus contingit.

Num. 2.
Quænam forma usu juramenti? Respon. Alia est forma mali, alia boni usus juramenti.

De bono usu juramenti. Num. 2.

IN quo consistit bonus usus juramenti? Respon. In quatuor causis illius.

Num. 2. 13.
18. 19.
Quid requiritur ex parte finis? Resp. Vt juramentum dirigatur ad necessitatem, vel virtuosam utilitatem probandi, vel persuadendi, quod dicitur.

Num. 13.
Quid ex parte materiæ? Resp. Vt juramentum rectè fiat invocando verum Deum.

Quid ex parte agentis? Respon. ut jurans aptus sit ad jurandum, uti fieri oportet.

Num. 13.
Num. 15. & 17.
Quænam forma boni usus? Resp. Hæc consistit in tribus, nempe ut juramentum fiat in veritate, in judicio, & in justitia; hæc enim tria dicuntur comites, vel conditiones vel circumstantiæ virtuosæ juramenti.

Ita tria sunt de essentia juramenti,? Respon. Non, sed de essentia boni usus illius.

Arg. num. 8.
11. 12. 11.
15.
Vbi sunt ista tria, erit bonus usus illius? Res. Semper.

Num. 17.
Quis docuit ita esse jurandum? Resp. Deus Hieremite capitulo quarto.

Potest esse bonus usus sine una dictarum conditionum? Res. Non.

Num. 11. 15.
17.
Vnus, qui habet has conditiones, erit semper virtuosus? Resp. Semper, & ex illo gloria Deo sequetur.

Num. 19.
Quomodo sequetur? Respon. Ait Catech. Injurandum
oti

originem ducit à fide, qua homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere, cujus oculis nulla sunt omnia, & aperta, & qui potest omnes cum sua iniuria mentientes, ita punire, ut ad nihilum redigantur: Hæc igitur fide homines imbuti Deum veritatis testem adhibent, cui fidem non habent impium & nefarium est.

De veritate juramenti. Num. 3.

Quid est iurare in veritate? Resp. Est esse verum illud, *Num. 12.*
quod iuratur: & ille qui iurata esse arbitretur non quidem temerè, aut levi conjectura adductus, sed certissimis argumentis. Ita Catechismus.

Quid notandum in his verbis? Resp. Quod etiam ad veritatem juramenti requirantur, & Primo quod verum sit illud quod iuratur: Secundo quod iurans sciat verum esse. Tertiò, quod sciat ex certis argumentis non ex levi conjectura.

In iuramento promissorio necessaria est veritas? Resp. *Num. 12.*
Omnino.

Quomodo erit cum illa? Res. qui iuramento aliquid promittit, si cum iurat, ita animatus est, ut cum tempus advenerit id re ipsa præbet & promissum exolvat, idque adveniente tempore facere curat, cum veritate iurasse dicitur.

Si quis promittens facere sine animo observandi promissum, iurat cum veritate? Res. Non.

Si quis promittat cum iuramento facere aliud, veluti solvere centum tali tempore, & habet animum piratum ad faciendum, si possit, sed certo scit, se non posse, iurat cum veritate? Resp. Non, quia sicut promissionem non fore veram.

Si quis tempore iuramenti habebat animum adimplendi promissum, & sperabat posse adimplere, sed non accidit illi, ut cogitabat, ideo re ipsa non potest, dicitur iurasse cum veritate? Resp. Dicitur, si absque culpa sua inhabilis factus est.

Si quis promissionem iuratum non servet de consensu illius cuius interest, dicitur non facere contra veritatem? Resp. Non, quia creditor potest concedere dilationem.

Si quis promissionem iuratum non servet, quia, et si *Num. 12.*

facere de aliqua re, & hæc fides sine juramento fieri non potest, tunc usus juramenti necessitatem finem habebit.

Argum.
13. 15. 18.
19.
Qua ratione virtuosa, utilitas? Respondeo. Si secundum virtutem sit, & valde utile, ut quis de aliqua re persuadeatur, & hoc sine juramento rectè fieri non potest, tunc si quis juret, talis juramenti usus pro fine habebit virtuosam utilitatem.

Num. 2.
Ibidem.
Quis finis mali usus? Ref. Vitiosa voluptas, vel utilitas. Quomodo voluptas? Ref. Quia delectatur vanè in tali usu juramenti.

Num. 2.
Quo pacto utilitas? Respond. Quia vult acquirere aliquod bonum, vel fugere aliquod malum, vel dampnum per malum usum juramenti, ut in emptoribus, & venditoribus contingit.

Num. 11. & 2.
Quænam forma usu juramenti? Respon. Alia est forma mali, alia boni usus juramenti.

De bono usu juramenti. Num. 2.

IN quo consistit bonus usus juramenti? Respon. In quatuor causis illius.

Num. 2. 13.
18. 19.
Quid requiritur ex parte finis? Resp. Vt juramentum dirigatur ad necessitatem, vel virtuosam utilitatem probandi, vel persuadendi, quod dicitur.

Num. 15.
Quid ex parte materiæ? Resp. Vt juramentum rectè fiat invocando verum Deum.

Quid ex parte agentis? Respon. ut jurans aptus sit ad jurandum, uti fieri oportet.

Num. 13.
nu. 15. & 2.
Quænam forma boni usus? Resp. Hæc consistit in tribus, nempe ut juramentum fiat in veritate, in iudicio, & in justitia; Hæc enim tria dicuntur comites, vel conditiones vel circumstantiæ virtuosi juramenti.

Argum. 8.
& 11. & 11.
& 15.
Num. 17.
Illa tria sunt de essentia juramenti, Respon. Non, sed de essentia boni usus illius.

Vbi sunt ista tria, erit bonus usus illius? Ref. Semper. Quis docuit ita esse jurandum? Resp. Deus Hieremias capitulo quarto.

Num. 11. 15.
& 2.
Potest esse bonus usus sine una dictarum conditionum? Ref. Non.

Num. 11. & 15.
Usus, qui habet hæc conditiones, erit semper virtuosus? Resp. Semper, & ex illo gloria Deo sequetur.

Num. 19.
Quomodo sequetur? Respon. Aut Carech, Iusurandum
ori

originem ducit à fide, qua homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere, cujus oculis nuda sunt omnia, & aperta, & qui potest omnes cum sua iniuria mentientes, ita punire, ut ad nihilum redigantur: Hæc igitur fide homines imbuti Deum veritatis resem adhibent, cui fidem non habere impium & nefarium est.

De veritate iuramenti. Num. 3.

Quid est iurare in veritate? Resp. Est esse verum illud, quod iuratur, & ille qui iurat ita esse arboretur, non quidem temerè, aut levi conjectura adductus, sed certissimis argumentis. Ita Carechismus.

Ibidem.
Quid notandum in his verbis? Resp. Quod tria ad veritatem iuramenti requirantur, & Primò quod verum sit illud quod iuratur: Secundò quod iurans sciat verum esse. Tertiò, quod sciat ex certis argumentis, non ex levi conjectura.

Num. 12.
In iuramento promissorio necessaria est veritas? Resp. Omnino.

Ibidem.
Quomodo erit cum illa? Res. qui iuramento aliquid promittit, si cum iurat, ita animatus est, ut cum tempus advenerit id re ipsa præstet & promissum exolvat, idque adveniente tempore facere curat, cum veritate iurasse dicitur.

Ibidem.
Si quis promittens facere sine animo observandi promissum, iurat cum veritate? Res. Non.

Ibidem.
Si quis promittat cum iuramento, facere aliud, veluti solvere centum tali tempore, & habet animum præratum ad faciendum, si possit, sed certò scit, se non posse, iurat cum veritate? Resp. Non, quia fuit promissionem non fore veram.

Ibidem.
Si quis tempore iuramenti habebat animum adimplendi promissum, & sperabat posse adimplere, sed non accidit illi, ut cogitabar, ideo re ipsa non potest, dicitur iurasse cum veritate? Resp. Dicitur, si absque culpa sua inhabilis factus est.

Arg. Ibid.
Si quis promissionem iuratum non servet de consensu illius cuius interest, dicitur facere contra veritatem? Resp. Non, quia creditor potest concedere dilationem.

Num. 12.
Si quis promissionem iuratum non servet, quia, et si

tempore iuramenti licita erat, postea tamen mutata rerum conditione, illicita facta est, dicitur ne sine veritate iurasset? Respondeo. Non, Quia iuramentum non est vinculum iniquitatis.

De iustitia & iudicio in iuramento.
Num. 4.

- Num. 14.* In quoniam iuramento potissimum requiritur iustitia? Ref. In promissorio, & comminatorio.
- Ibidem.* Quid est iurare cum iustitia? Ref. Iurare quod iustum est.
- Ibidem.* Quando aliquis iurat, promittendo, aut comminando, se facturum aliquid iniustum, vel inhonestum, tenet iuramentum? Ref. Non.
- Ibidem.* Tenetur ad observantiam illius? Resp. Non.
- Num. 14.* Peccatne, qui iurat facere rem iniustam: veluti homicidium? Ref. Peccat, & si non habet intentionem occidendi est unum tantum peccatum, nempe contra secundum preceptum: Si vero vult occidere, duo peccata sunt, unum contra secundum, aliud contra preceptum quoniam.
- Num. 12.* Qui promittit licita iuramento, tenetur observare? Resp. Tenetur modo iam dicto.
- Ibidem.* Iurate in iudicio est idem, quod iurare apud magistratus in foro exteriori? Ref. Non.
- Ibidem.* Quid est aliud? Respond. Est iurare cum iudicio rationis, id est, non temere, aut inconsiderate, sed consulto, atque mature.
- Ibidem.* Quid debet fieri ut cum iudicio iuretur? Ref. Primum iuratus debet considerare, utrum necessitate cogatur, necne, remque totam accuratè expendere, an huiusmodi sit, ut iuraturando indigere videatur.
- Ibidem.* Si quis odio, vel amore, vel aliqua animi perturbatione ad iurandum iudicatur, erine iurare cum iudicio? Respondeo. Non, quia passio, & iudicium rationis valde diversa sunt.
- Ibidem.* Qui iurat debet spectare locum, & tempus & alia permissa, quæ rei, quam debet iurare, adiuncta sunt? Ref. Debet. Et si non facit? Ait Catechismus, iuramentum non erit cum iudicio, sed præceptum, ac temerarium.
- Num. 13.* Illi qui in se levissima, & inani, prava quadam consue-

tudine passim iurant dicantur, ne iurare cum iudicio? Resp. Non.

Venditores qui ut carius vendant, cum iuramento laudare, & emptores, qui ut illius emanent, cum iuramento vituperare res venales passim solent, iurant ne cum iudicio? Resp. Non.

Num. 13.

Dubitationes circa usum iuramenti. Num. 5.

Quomodo usus iuramenti potest dici bonus, cum Christus Matthæi 5. dixerit non esse iurandum omnino? Resp. Ait Car. His verbis non est dicendum, quod iuramenti usus omnino damnetur, quia & sancti, & Deus ipse ut in scripturis habetur, iuraverunt: sed intelligendum est, Christum reprehendisse perversum Iudæorum iudicium qui existimabant nihil in iuramento cavendum esse præter mendacium, & ideo de rebus levissimis, & nullius momenti sæpius iurabant, & ab aliis iuramentum exigebant; Hunc morem Christus redarguit, docetque non esse iurandum omnino nisi cogat necessitas.

Num. 18. 19

Christus nonne dixit. *Sic sermo vester est, est, non, non, quod autem amplius est à malo est?* quomodo ergo bonus est usus iuramenti? Ref. Ait Car. Quia propter humanam imbecillitatem iuramentum institutum est, revera à malo provenit, quia aut iurantis inconstantiam indicat, aut contumaciam illius, cujus causa iuratur, qui sine iuramento, ut credat, adduci non potest.

Num. 19

Potest ne clarius explicari? Respondeo. Potest sic. Aliud est loqui de iuramento, aliud de usu illius. Christus non loquitur de iuramento, sed de usu illius: ait enim *nolite iurare* : Circa usum aliud est dicere, *Ne iuretis omnino* : sic enim totaliter usus iuramenti prohiberetur: Aliud si dicatur, *Nolite omnino iurare* . Hoc enim requirit voluntatem abstinendi se omnino ab usu iuramenti ob reverentiam divini nominis, qui frustra & in vanum non debet in testem invocari: Quod si quis ob necessitatem iuret tunc causa talis usus non est voluntas, sed necessitas: Christus ergo per illud verbum, *Nolite* , non prohibet iurare ex necessitate, sed ex sola voluntate, & animi levitate. Amplius, Aliud est dicere iurato est à malo, aliud

Ex Ca. Na. 13. & 19.

est malum : primum dicit originem iurandi esse à malo ut dictum est sed non dicit esse semper malum : sicut ulus medicinae est à malo : sed non semper malus , imò aliquando bonus , ita est de usu iuramenti : Adhuc , ista propositio , Iurare est malum , si ponatur dicta generaliter , potest duobus modis considerari , uno quidem sic , Iurare , absolute loquendo , ita est , non considerando an sit , vel non sit causa iurandi , est malum , & in hoc sensu vera est , quia iurare absque eo ut examinetur an sit causa iurandi malum est : Alio modo potest considerari non absolute , sed cum hac limitatione , Iurare ex causa , & necessitate , & cum debitis conditionibus , & requisitis malum est , & tunc ista propositio est falsa , ut ex scriptura ipsa apparet , & hoc modo à Catechismo , quae dicta sunt explicentur :

Nu. 6. & 6 Frequens usus iuramenti est ne licitus ? R. Sic Catech. Non. Sicut enim corpori medicamenta adhibere frequentius , & in sanitate non expedit , sed tunc tantum , cum est necesse , ita de iuramento , quod ad modum medicinae se habet : Ideo si saepius adhibeatur , tantum abest , ut prosit , quod etiam magnum detrimentum afferit : Infinita enim ferè mala ex iurandi nimia consuetudine emanare , & factarum litterarum auctoritate , & sanctissimum Patrum testimonis comprobatur.

Nu. 2. Parochi debent ne saepius de hoc populos admonere ? Resp. Ita ait Catechismus :

De malo usu iuramenti. Num. 6.

n. 11. & 15 **P**otesse ne dari certa regula ad malum usum iuramenti cognoscendum ? Res. Potest.

Ibidem. Quenam est ? Resp. Hæc , quotiescumque iuramento deest vel veritas , vel iustitia , vel iudicium , tunc usus iuramenti malus est. Si nulla deest , malus non erit.

Nu. 21. 22. Quomodo iuramento deest veritas ? Respondeo. Ait Catech. Primo , qui scit aliquid esse falsum , & iuramento affirmat esse verum , vel è contra , dicitur contra veritatem iurare. Secundo , qui credit aliquid esse falsum , quod tamen verum est , & iurat esse verum , mentitur , quia sciens contra id quod parat esse verum , iurat. Tertio , ille , qui iurat , quod verum existimat , & tamen reuera

falsum est , nisi quantum potuit curam , & diligentiam adhibuit , ut rei veritatem investigaret. Hic sua obligentia peccat contra preceptum. Quarto , qui iuramento promittit factorum aliquid , sed non habet animum faciendi vel scit revera sibi non esse possibile , ut illud faciat : Quinto , si quis iuratas promissiones non observet , quando iusta causa vel impotentia , vel consensus eius , cujus interest , excusatur.

Nu. 10. Ista omnia sunt peccata mortalia ? Respondeo. Sunt , quia semper iurare contra veritatem , etiam in re levissima , & sine damno alicuius , imò etiam cum utilitate , veluti ad salvandam vitam eius , qui in iudicio reus capitis est , vel ad evitandum aliquod magnum malum , quod sibi imminat , est mortale , & in hoc ut dictum fuit , parvitas rei non excusat , nisi forte inobservantia promissionis iuratae , tunc enim parvitas rei à mortali poterit excusare.

Nu. 14. Quomodo iuramento deest iustitia ? Resp. Primo , Cum aliqui injuriam , seu peccatum iurant , veluti si quis iuret occidere inimicum. Secundo , Cum quis iurat , se non obtemperaturum preceptis Dei , veluti non dare pacem inimico illam petenti , cum debet. Tertio , Si iuret non obtemperaturum consiliis Evangelicis , cuiusmodi sunt , quæ ad cohibendum , & pauperiatem hortentur : Tali enim iuramento divina consilia continentur & violat , ideo ad eius observantiam non tenetur.

Iuramentum , in quo deest iustitia , semper erit mortale ? Respondeo. Semper qui iurat committere peccatum mortale , peccat mortaliter : & est duplex peccatum mortale , ut dictum est , si habeat animum ita faciendi : Si vero iuret committere peccatum veniale , veluti iurari quadranteon , ex parvitate rei veniale erit : Qui vero iurat contra consilia ex contemptu illorum , ratione talis contemptus mortale erit.

Nu. 13. 14. Quomodo deest iudicium ? Resp. Quando sine causa , vel necessitate , vel virtuosa utilitate , vel debita diligentia acque consideratione , & reverentia , vel ex levibus consuetudinibus iuratur , & de hoc supra dictum est.

Nu. 16. Est mortale iurare absque iudicio ? Resp. Tunc tantum est mortale , cum homo ex tali inconsideratione exponit se periculo iurandi , quod falsum est.

Qui jurat per falsos Deos, peccat? Res. Peccat, quia vero Deo injuriam facit, dum fictitios & mendaces Deos tanquam verum Deum testatur.

De voto. & de blasphemia.

Cap. VII.

Quare Catechismus tam multa de juramento, tam parva tractat de voto? Res. Ob duplicem causam, prima est, quia vera doctrina de juramento plurimum incognita est: de voto autem non est difficilis: Altera est, quia plurimi ob dictam ignorantiam peccant contra juramentum, quod in voto locum non habet.

Ex nu. 25.

Cur tractatio de voto ad secundum præceptum reduci solet? Res. Quia ordinariè votum fit verbis sive, corde, sive ore prolatis: Verba autem ad hoc secundum præceptum relata sunt.

22. qu. 88.

art. 2.

Quid de voto considerandum? Res. Primum de voto & causis illius. Secundo, De ejusdem observantia.

quomodo definitur votum? Res. Sic, Est promissio facta Deo de meliori bono.

Quotplex votum? Res. Duplex, Solemne, & simplex.

Ibid. art. 7.

Ibidem.

Quot modis fit solemnè? Res. Duobus, nempe per susceptionem ordinis sacri, & per professionem in religione approbatam.

Simplex quotplex dicitur? Res. Triplex, Reale, in quo fit promissio de re, veluti de elemosyna: Personale, in quo obligatur persona, veluti ad jejuniam, vel orationem, & mixtum, in quo fit promissio de re, & persona, veluti peregrinatio, & elemosyna.

21. qu. 88.

Quænam est materia voti? Res. Romata sunt res, & personæ, Proxima sunt actiones circa res, & personas, virtuosæ, vel vitiosæ.

quomodo actio vitiosa estimatur materia voti? Res. Dum quis voverit non committere talem actum vitiosum, veluti non ludere, non fornicari.

Ibidem.

Ibid. art. 1.

Ibid. art. 3.

Cap. nu. 23.

D. Th. 1b.

Ibidem.

quæ forma? Res. Illa promissio quæ Deo fit, quis finis, & effectus? Res. Obligare se ad præstandum quod voto promissum est. Est etiam finis dare gloriam Deo, in cujus honorem sæpe vota directa sunt, quod efficiens? Res. Vovens.

Requiritur in vovente usus, & advertentia rationis?

Res. Requiritur, ideo qui non habent usum rationis, vovete non possunt.

Quomodo quis dicitur observare votum? Res. Si faciat. Cat. nu. 23 quod Deo promissit.

Quo pacto peccatur contra votum? Res. Duobus præcipue nempe non adimplendo, vel nimis differendo quod promissum sit.

D. T. 2. 1.

qu. 88. 4. 3.

ad 3.

Transgressio voti estne peccatum mortale? Res. Quando est de re notabili & nulla causa legitima excusatur, mortale erit.

Nimia dilatio, quando erit peccatum? Respondeo. Si quis promissit Deo, se aliquid statim, vel ad tale tempus facturam, tunc si absque causa non factum est; Si vero non expressit tempus, tunc peccabit, quando contra conscientiam, & dictamen rectæ rationis nimium differat adimplere.

Cat. nu. 23

Quænam causæ possunt excusare ab observantia voti? Res. Multæ, ut sequentes:

Prima, impotentia, veluti qui voluit jejunare, sed ex infirmitate non potest.

2. 3. qu. 88.

art. 5. ad 3.

Ibid. ad 2.

Secunda, Si votum sit impeditivum majoris boni, vel majoris obligationis, veluti artifex si non potest alere familiam adimplendo votum elemosynæ vel peregrinationis, teneatur magis obedire præcepto Dei de alenda familia, quam proprio voto elemosynæ, & peregrinationis.

Tertia, Si votum sit in præjudicium alterius, veluti uxor voverit elemosynam de bonis mariti absque consensu illius. Idem de filio, & servo.

Ibid. art. 3.

Quarta, Si obligatio voti sublata sit.

Quot modis obligatio voti ferri potest? Res. Tribus commutatione, iteratione & dispensatione.

Quid est commutatio? Res. Est mutatio materiae voti in aliam materiam; & potest fieri vel in æquæ bonum, & tunc in commutante requiritur potestas, & ex parte voventis causa, ut debeat esse commutari: Vel fit in majus bonum, veluti jejunium ordinariæ in jejunium cum pane, & aqua, & hæc commutatio etiam ab ipso vovente fieri potest.

Ibid. art. 11.

Quid est dispensatio? Respondeo. Est declaratio, quod alio

Ibid. art. 12.